REVISTA BUCOVINEI

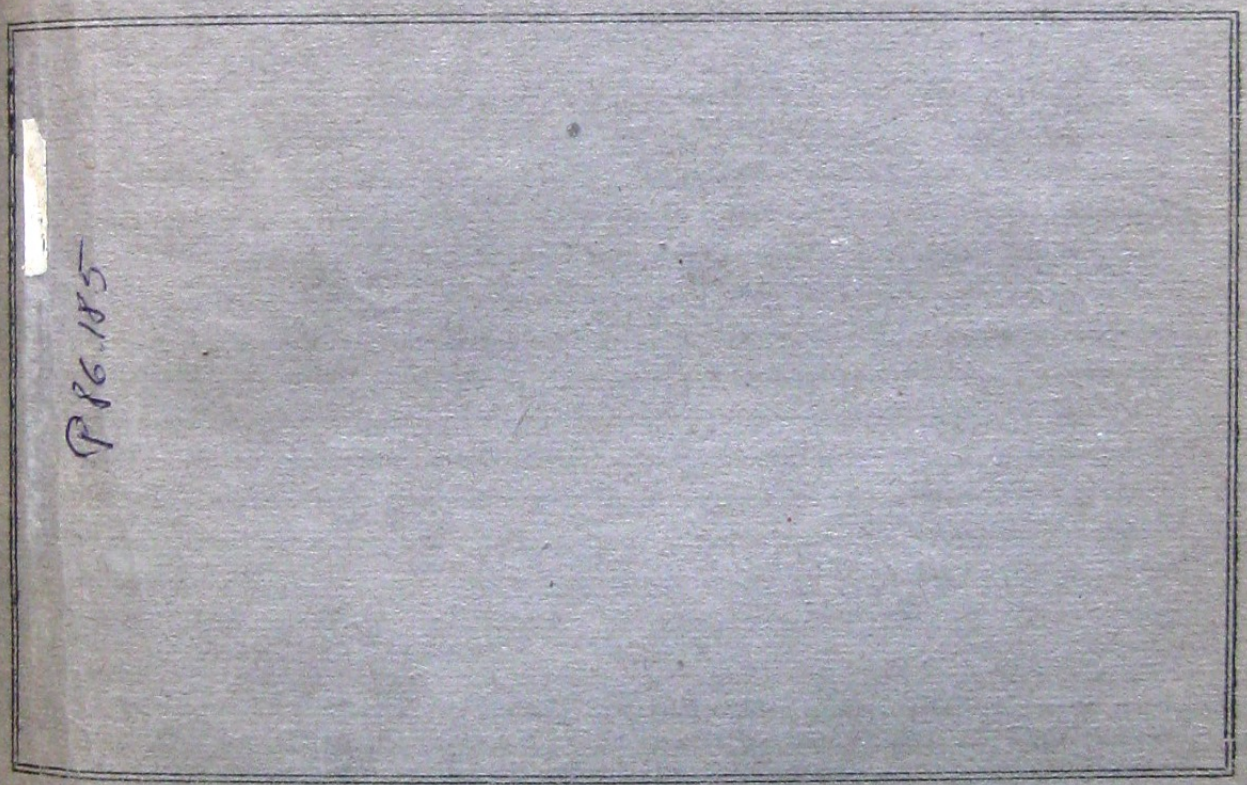

TEATRUL ROMÂNESC IN BUCOVINA

Anul III, No. 3 Cernăuți, Martie 1944

Anul III. Nr. 3 Cernăuți, Martie 1944

Revista Bucovinei

Proprietar: Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina

Secretari de redacție: Traian Cantemir, Dragoș Vitencu

Înreg. la Trib. C-ți în reg. publ. period. sub No. 1/1942.

Apare lunar în cel puțin 48 pagini. Redacția și Administrația: Cernăuți, Piața Unirii 3 (Palatul Național), Tel. 1512. Abonamentul: anual 800 lei, pe 6 luni 400 lei.

Redacția și Administrația pentru București: Ion Negură, Bulevardul Domniței 49.

Colaboratorii revistei (începând din Ianuarie 1943): *S. Anton, George Antonescu, V. Arînaru, Areta Băcu, Radu Băcu, Silvia Bălan-Brătianu, C. Bivolaru, Leonida Bodnărescu, Aurel Bogaci, Apollo Bolohan, N. I. Bonțaș, Tr. Cantemir, I. Cârdei, Adelina Cârdei, Tr. Chelaru, Ghedeon Coca, Pimen Constant, George Drumur, George Fonea, B. Frunte, Maximilian Hacman, Emanoil Iliuț, Dumitru Isac, Procopie Jitariu, Teofil Lianu, Melania Livadă, Constantin Loghin, Dimitrie Loghin, Ion Luța, Petre Luța, Leca Morariu, Victor Morariu, Ion Negură, George Nimigeanu, George Noveanu, George Pătrăuceanu, George Pivin-Leandru, Teodor Plop, Augustin Z. N. Pop, Victor Ion Popa, Ion Popinceanu, Sebastian Popovici, Dragoș Protopopescu, Oltea Pușcariu, George Putneanu, Grigore Rațiu, Milan Șesan, Tudor P. Stoica, Mircea Streinul, Leon Șandru, Nicolai Tăutu, Nicolai Tcaciuc-Albu, George Tudoran, Claudiu Usatiuc, Aurel Vasiliu, Nic. Vlădescu, Dragoș Vicol, Alexandru Vitencu, Dragoș Vitencu, George Voevidca, E. Ar. Zaharia și Emil Zegreanu.*

Acest număr cuprinde: *Dragoș Vitencu:* Teatrul românesc în Bucovina. *George Fonea:* Zona de luptă (versuri), *Aurel Vasiliu:* Trupa Tardini la Cernăuți, *Dragoș Vicol:* Clopote de seară (versuri), *Const. Loghin:* Petre Liciu, *Dragoș Protopopescu:* Teatrul Național din Cernăuți, *Victor Ion Popa:* Frânturi de amintiri, *Ghedeon Coca:* Poem (versuri), *B. Frunte:* Calendar (versuri), *Neculai Tăutu:* Premiul 1 B. (teatru), *S. Anton:* Febră (nuvelă), *Emil Zegreanu:* Fuga din oraș (versuri), *L. Șandru:* Drum peste viață (versuri), *D. Loghin:* Hoda (versuri), *Tudor P. Stoica:* Interior (versuri), *Augustin Z. N. Pop:* Dimitrie Scurei (evocare), *George Todoran:* Serafică (versuri). *Pr. Jitariu:* Povești cu Moșica Domnului (folclor), *Pe urmele vremii:* Societatea pentru cultură, Reabilitarea slavismului, De la stil la modă, Între scripcă și iepure *(D. V.)*, *Cărți și reviste:* Al. Procopovici: Die Rumänenfrage, Sebastian Popovici: Vatraful Neculai *(D. V.)*, A. Vasiliu: Intelectualismul lui Eminescu, *(T. C.)*, N. Tcaciuc-Albu: Fat-Frumos în frac, *(A. Vasiliu)*, Leonida Bodnărescu: Câteva datini *(T. C.)*, Lucea-fărul, Ramuri, Gând prahovean *(D. V.)*.

REVISTA BUCOVINEI

Anul III, Nr. 3 Cernăuți, Martie 1944

Teatrul românesc în Bucovina

Ciudată e linia sinoptică a teatrului românesc bucovinean: numai înălțări spontane și prăbușiri subite. Mișcarea noastră teatrală nu s'a desvoltat organic, normal; noi nu am avut începuturi modeste, cărora vremea să le crească rădăcini și să le adauge succesiv grade de perfecțiune. Mărginași de neam, am izbucnit, — și aici, ca în mai toate manifestările noastre colective, — în exigențe absolute, care trebuiau să ne ridice categoric deasupra conlocuitorilor de alt sânge. Momentul a fost totdeauna o biruință pentru noi, dar a rămas numai moment. Exploatarea în timp a biruinței nu ne-a fost îngăduită de împrejurări.

Viața noastră teatrală e cea mai lucidă pildă a tragismului acestei lupte.

Până acum opt zeci de ani, — mai precis: până la 13 Martie 1864, — Bucovina a fost căutată de multe trupe austriace de teatru, dar, — după știrile ce ne-au rămas, — nu a cunoscut arta dramatică românească, decât în forma patriarhală a jocurilor de irozi.

Prezența teatrului cult românesc a intervenit neașteptat și brusc deschide drum dramaturgiei românești în Bucovina cu o serie de 33 de reprezentații, date de actori de mâna întâia, în frunte cu Fani Tardini. Trupa Fani Tardini nu a înșghebat atunci un turneu bucovinean, ci o adevărată stagiune pentru care s'au ales anume actori, s'au făcut anume repetiții și s'au scris anume piese. O bună parte a comediilor lui Alecsandri, — scrise anume în acest scop, — au primit botezul rampei la Cernăuți, în sala otelului „Moldavie", (astăzi sîr. Regele Ferdinand 25—). Deși, după prima reprezentație, a intervenit poliția, oprind repetarea dramei „Radu Calomfirescu" de I. Dumi-

trescu din pricina prea multelor aplauze ce le-a adunat corul cu

„Astăzi, fraților Români,
Ne vedem și noi stăpâni,..."

ofensiva românească a reușit în așa măsură că Alecu Hurmuzachi putu să scrie în intimitate: „teatrul nostru este bun și demn și că, deși ar fi să admitem excepțiuni, el e, fără asemănare mai bun decât cele mai multe care s'au văzut pe aici." — O trupă polono-germană, care a jucat după stagiunea românească, a trebuit să facă apel la carența publică, pentru pânea zilnică.

De aceea Fani Tardini a mai fost chemată în toamna aceluiaș 1864, pentru alte 58 de reprezentații.

Continuă câțiva ani cu stagiuni memorabile: Mihai Pascali, Fani Tardini a treia oară, Matei Millo...

După aceștia o eclipsă acopere viața teatrală românească a Bucovinei pentru mai multe decenii. Cabotini, atrași de mirajul succeselor cernăutene ale marilor actori, se înghesuie pe scândurile otelului „Moldavie" și reușesc să se compromită și să compromită încrederea în așa măsură, că, la 1885, Notara e primit glacial, iar Agata Bârsescu, în 1892, stârnește aprige dispute, pentrucă, deși reprezenta o glorie românească, venea sub steag străin.

Dar microbii scenei stăruie în tineret: Eminescu fuge de la școală și se face suflor, iar întreaga provincie este împânzită de reprezentații de dilețanți.

Mai ales de la înființarea societăților studențești, a „Armoniei" și mai târziu a societății „Ciprian Porumbescu" la Suceava, cred că jumătate din populația școlilor secundare și a universității cernăutene, la care se adaogă doamnele și domnișoarele din societate, au cunoscut fiorii rampei. Ofensiva culturală la sate cu „cabinetele de lectură", au răspândit și acolo dragostea de teatru. În acest chip Negruzzi, Alecsandri, mai târziu Caragiale și alții, au fost, — de bine, de rău, — prezentați până la saturație norodului din toate cinurile.

Uneori, aceste reprezentații se ridică peste nivelul comun. Opereta lui Ciprian Porumbescu, apoi cele a lui Tudor Flondor sânt discutate în presa tuturor țărilor locuite de Români și rămân înscrise în repertoriile românești de mai târziu. Epoca de glorie a „Armoniei", cu Tudor Flondor, alungă din oraș, cu stagiunile ei fructuoase, trupa evreo-germană de la „Stadttheather". Produs al acestei febre artistice se ridică tânărul Grigore cavaler de Pantazi, care cucerește cu pantomimele lui Petersburgul și Parisul și ajunge prim director de scenă al operei imperiale din Viena. Alt tânăr, Stănică Berariu, scrie

o frumoasă feerie în versuri, „Făt Frumos în grădina Sfintei Vineri" — preludiu al operei sale dramatice de mai târziu.

Dar toate aceste izbucniri sporadice nu fac decât să agite și mai mult în publicul bucovinean dorința de a avea un teatru românesc stabil. Posibilitățile românilor bucovineni nu ajungeau, însă, pentru înfăptuirea lui.

Prin George Tofan, Societatea pentru cultură se îndreaptă către oficialitatea de dincolo de cordun, la care nu găsește înțelegere, dar norocul vrea ca un erou al scenei: Petre Liciu, să fie și mare Român. Ca și Fani Tardini, altădată, își face o trupă a lui, alege piese și vine în Bucovina. Ce au fost stagiunile lui Liciu în Cernăuți și turneele lui în restul provinciei, nu se poate aduna în câteva vorbe. Întrebați, în biblioteci, publicațiile vremii și vă vor răspunde: sărbătoare; răsfoiți în amintirile generațiilor de acum trei zeci de ani și veți găsi un singur sentiment: evlavia.

Se înrădăcinase aici așa de temeinic gustul teatrului, că, în 1913, Tofan se gândea la „asigurarea acestor reprezentații în mod stabil, pentru totdeauna". Nu s'a putut: Liciu murise între timp; entuziasmul celorlalți și încrederea publicului scăzuse.

După reîntegrarea Bucovinei la patrie, culoarele nou-construitului teatru orășenesc cernăuțean au trebuit să guste sânge pentu ca acest teatru să devie românesc.

După aceia Leonard a cunoscut aici ultimile lui succese, care deși au fost ultimile, n'au fost cele din urmă.

Dar inscripția „Teatrului Național" se înălțase inutil pe frontispiciul clădirii: permanența unei trupe românești nu era asigurată. I-a realizat-o Stănică Berariu.

Vremurile sânt prea apropiate de noi și evităm omsiuni pe care le-am face involuntar, de aceia nu vom înșira numele colaboratorilor pe cari entuziasmul lui Stănică Berariu, tactul lui Dragoș Protopopescu și enorma pricepere a lui Victor Ion Popa au știut să-i asocieze, pentruca să facă din teatrul cernăuțean un institut de artă superioară, — desigur cel mai bun teatru românesc din provincie, al epocii.

Viața teatrală a Cernăutilor a reînviat. Educația publicului se face prin piese noi, prin montări noi la piese vechi, prin actori de talent și prin „Spectatorul", revistă-program, — unică în felul ei, — la care trudesc condeie încercate și altele pe care anii de după aceia le ratifică. Clasa de artă dramatcă a conservatorului local crește elemente, care, mai târziu, fac cinste scenelor din restul țării.

Însă și această a treia epocă de înălțare din istoria teatrului

bucovinean a trebuit să se isprăvească; a sucombat succesiv sub călcâile brutale ale intereselor așa zise politice.

Astăzi, doar cortina lui Loewendal, alt mare bine-meritat al Teatrului Național din Cernăuți, — mai aduce aminte că acest teatru a avut odată o viață a lui. Trupa improvizată a grupării „Muncă și Lumină" se străduiește, într'un cadru restrâns, să facă față onorabilă, cu mijloacele puține de care dispune, celor câteva reprezentații ce izbutește să le înfiripe. Turnee, bune și rele, mai fac, din când în când, să scârție din încheieturi scaunele din sală și inscripția „Teatrul Național" stăruie, ca și la începuturile ei, inutilă, deasupra portalului. Inutilă, ca o mustrare pentru cei ce nu sânt în stare să o înțeleagă.

DRAGOȘ VITENCU

R. Rybicka: Desen

ZONĂ DE LUPTĂ

Azi plouă pe zona de luptă, pe noi,
Pe crucile albe cu nume tot noui...
De-acuma cu toamna vom sta în bordei,
Stând noaptea de pază cu frunzele ei.

Cât mi-e de greu, să visez, să mai scriu!
De-aș adormi, să n'aud, să nu știu...
Prin toamnă, prin lunile moarte de ghiață
Să trec nevăzut, fără gând, fără viață.

Pe creasta'naltă ce sfarămă zarea,
Azi m'am urcat până sus, să văd marea.
O, câtă liniște'n sufletu-mi sue
Această mișcare, ce este și nu e...

Imi spune de-o fată cu glas de vioară,
Ce s'a'necat cândva într'o vară.
Și-acuma sufletul ei călător
Se aude strigând: ajutor — ajutor...

De-odată tresar: prin svonul de vânt
Pornește un țipăt din cer, din pământ,
Parcă mă chiamă cerând adăpost
(E timpul de-acuma să intru în post).

Mă uit împrejur și marea a pierit
Munții stau singuri la pândă'n zenit.
Prin crengile goale ce Brandt-ul le sfarmă
Se vede o țeavă lucioasă de armă...

...Azi plouă pe zona de luptă, pe noi
Pe crucile albe cu nume tot noui...

GEORGE FONEA

Munții Nowirossiysk, August 1943.

Trupa Tardini în Cernăuţi acum optzeci de ani

Era pe atunci, pe când luminile naţionalismului marelui refugiat transilvănean pătrunseseră adânc în societatea românească bucovineană, pe când ideile şi activitatea patriotică a lui Aron Pumnul îşi atinseseră apogeul, pe când Românii îşi dădeau seama de marele pericol al desnaţionalizării care ameninţa copleşitor atât pătura de sus cât şi cea de jos, pe meleagurile „dulcei Bucovine".

Mijloacele de luptă împotriva înstrăinării erau puţine pe la 1860: era în primul rând catedra de limba română dela liceul german, cu majoritatea profesorilor aduşi din Germania. De pe această catedră dela „K. K. Obergymnasium" răspândea Pumnul, ajutat şi de foştii săi elevi I. G. Sbiera şi M. Călinescu, dragostea pentru trecutul neamului, pentru limba şi literatura românească din toate provinciile româneşti. Pentru aceasta „Lepturarele" lui Pumnul, care au circulat multă vreme în manuscris, fiind întrebuinţate chiar în manuscris şi de I. G. Sbiera şi de M. Călinescu şi numai spre sfârşitul vieţii marelui magistru fiind tipărite, aceste „Lepturare" au avut zeci de ani un rol covârşitor în formarea sufletească a tineretului român din Tara fagilor.

Un alt instrument foarte eficace pentru culturalizarea şi românizarea tineretului a fost înfiinţarea „Bibliotecii gimnaziaştilor români din Cernăuţi", care cumula literatura tuturor Românilor şi stabilea legătura sufletească şi intelectuală cu toate provinciile. Căci Aron Pumnul, cu prestigiul său, avea legături culturale nu numai cu Transilvania şi cu transilvăneni ca Andrei Şaguna, Bariţiu, Laurian, A. Mureşanu etc., dar şi cu intelectualii ieşeni ca Neofit Scriban, T. Codrescu, V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, V. Alexandrescu, cum şi cu editurile bucureştene care îi trimeteau ultimele noutăţi literare, aşa că bibloteca gimnaziaştilor era la curent cu cele mai noi apariţii[1]).

[1]) Pentru mai ample amănunte, vezi: *Aurel Vasiliu: Bucovina în viaţa şi opera lui M. Eminescu.*

Aşa se explică cum mediul bucovinean era pregătit sufleteşte şi intelectualiceşte pentru a primi cu mare entuziasm şi alte manifestări literare şi culturale venite din patria liberă.

E vorba de apariţia, pentru prima dată în Bucovina, a unei trupe de teatru din România liberă. Trupa Fani Tardini-Vlădicescu fusese chemată în Cernăuţi de un grup de boeri: Costin, Stârcea, Zota, Buchental, Gh. Hurmuzachi, etc., cu scopul de „a dovedi că naţionalitatea românească are baze solide în capitala Bucovinei" şi mai ales ca să „demonstreze la toate ocaziile omogenitatea naţională a Bucovinei româneşti cu statul român vecin", după cum raportau autorităţile austriace din Cernăuţi către cele din Viena[2]).

Pentrucă această trupă este prima care vine cu scopuri culturale şi naţionale şi pentrucă a stabilit oarecum o tradiţie şi pentru alte trupe ce au venit după aceea în Bucovina, vom insista mai ales asupra celor două turnee ale Fanii Tardini în Cernăuţi: primul, în primăvara anului 1864 (30 Febr./13 Martie până la 17/29 Maiu), al doilea în iarna lui 1864—65 (2/14 Nov. 1864 până la 9/21 Martie, poate şi Aprilie 1865). In primul turneu s'au reprezentat 33 de piese, în sala hotelului Mikuli („Moldavie"), dintre care 26 erau naţionale, iar 7 traduceri din franţuzeşte. Erau piese ca „Radu Calomfirescu", în care apar eroi ca Mihai Viteazu, Stroe Buzescu, etc.; era „Baba Hârca" lui M. Millo şi mai ales vodevilurile lui Alecsandri: „Chiriţa în Iaşi", „Scara mâţei", „Corbul Românu", „Piatra din casă": în sfârşit, erau melodrame ca „Iancu Jianu" de I. Anestin.

In cel de-al doilea turneu s'au reprezentat 30 de piese româneşti, 22 de traduceri din franţuzeşte şi 2 din nemţeşte (Kotzebue). Acum se reprezintă piese istorice ca „Umbra lui Mihai Viteazul" de P. Grădişteanu, (Cartea se afla şi în biblioteca gimnaziaştilor, sub nr. 1870/64) sau „Moartea fraţilor Costineşti" de I. Lacea, „Arderea târgului Baia" de N. Istrati şi altele de acest fel.

Din traducerile franţuzeşti reprezentate de trupa Tardini la Cernăuţi, ca şi din multele cărţi traduse din aceeaş limbă şi care se aflau în biblioteca gimnaziaştilor, fie dăruite de elevi, fie trimese de editurile din Iasi şi Bucureşti, fie cumpărate din cotizaţiile elevilor va fi împrumutat Eminescu multele franţuzisme din primele sale încercări de pela 1866—70.

Pentru a ne da seama de valoarea unor astfel de piese care

[2]) *T. Balan: Trupa Fani Tardini în Bucovina, 1864 şi 1865,* în bul. „M. Eminescu", III, 1932.

entuziasmau publicul cernăuţean, n'avem decât să insistăm asupra piesei lui N. Istrati „Arderea târgului Baia, o pagină din resbelul lui Ştefan cel Mare în trei acte", care s'a reprezentat de trupa Tardini Marţi, 9/21 Martie, 1865, după cum ne informează d. T. Balan (bul. „M. Em.". 1934 p. 40). Această piesă trebuie să fie identică cu piesa *„Mihul. O trăsătură din resbelul lui Ştefanu cel Mare cu Matei Corvin Regele Ungariei. Dramă originală în trei acte.* Iasii. Tip. Buciumului Romanu, 1850. Cartea se afla în biblioteca gimnaziaştilor sub nr. 1865/9, adică tocmai din vremea când piesa se reprezenta de trupa Tardini. Exemplarul acesta, păstrat în biblioteca liceului „Aron Pumnul" din Cernăuţi, poartă iscălitura lui N. Istrati.

In prefaţă, autorul, modest, mărturiseşte că: „sugetul întregu l'amu cules din urice, cătră care multu m'au înlesnitu şi articolul despre Baica, publicatu în Almanahu, de D. Kogălniceanu". Trebue să ţinem seama, când judecăm valoarea acestei piese în versuri albe, că N. Istrati este contemporan cu Gh. Asachi şi drama lui premerge pe acelea ale lui B. P. Hasdeu şi Alecsandri. Totuş replicele sunt vii, stilul e curgător, limba curată, cu nuanţe moldoveneşti, care vor fi plăcut auditorilor cernăuţeni, cum şi tânărului M. Eminovici, a cărui fantazie se va fi simţit îmboldită spre drama istorică încă de pe acum.

Acţiunea dramei lui Istrati, plină de pârgari, şoltuzi şi plăeşi, va fi entuziasmat şi pe Eminescu, precum şi unele versuri meditative ca acelea ale eroului Gligorcea, printre morminte:

Ah! eaĭ'o lume'ntreagă când mă credeam eu singuru,
Aici eată totu omul găseşte mângâere.
Lăcaşu al nesimţirei, lăcaşu al veşniciei!
Productul trecătoarei viete omineşti.
Morminte! voi în care adormi ori ce nădeidi,
Adormu a noastre vise şi patimi şi ambiţii,
Şi orice migăele zadarnici ca şi omul:
Deschideţi unu repaosu, primiţi-mă la voi. (p. 54—55).

Asemenea versuri i-au accentuat melancolia romantică tineretului gimnaziast şi va fi predispus pe „privatistul" Eminescu la meditaţie. Poezie paseistă şi pesimism precoce, dar tot odată fac din poetul „vechiu" N. Istrati un anticipator al romantismului eminescian, atunci când versifică:

Când vezi că lumea este o vatră de durere,
Pământul cându îţi pare unu mare ţinterimu,
Fiinţele lipsite de ori ce mângâere
Cându samănă că strigă: noi toate suferimu. (5)

Şi Victoria, eroina piesei, debitează versuri budiste:

Sântu unii de părere că noi mai înainte
De a veni în lume aiurea am trăitu,
Şi ca'nţr'unu purgtoriu sântemu aduşi aici
Curaţi apoi să trecemu la vecinica vieaţă... (62).

Şi mai eminesciene sunt versurile:

De unde vine omul în lume cându se naşte
Şi unde merge dară cându intră în mormânt? (63).

Adică aceeaş întrebare, ca în „Impărat şi proletar".

Deşi acţiunea piesei lui N. Istrati este simplă: Mihul câştigă, prin merite războinice, dreptul la mâna Victoriei, fata boerului Gligorcea, totuş, prin replicele vioaie şi sentimentele alese, autorul îşi merită un loc în începutul teatrului românesc, între Asachi şi Hasdeu. Alecsandri.

Asemenea piese trebuie să fi entuziasmat pe spectatorii repretaţiilor trupei Fani Tardini, din Cernăuţii anilor 1864—65, adică acum optzeci de ani.

A. Hurmuzachi („Foaea Soc. p. lit. şi cult. rom. în Bucovina", I, 1865, 59 şi 100) ne vorbeşte despre publicul ce a luat parte la reprezentaţii: „mai toată societatea română, de la ţară şi de'n oraş — proprietarii cu puţine escepţiuni, cler, cetăţeni, înţeleginţă..." etc., care s'au entuziasmat de „scenele din viaţa poporului, care ne arată pe acesta în nestricata sa naivitate şi adeseori cu toate virtuţile sale, — amintirea datinelor trecute sau sub ochii noştri trecânde, — iar mai presus de toate, reînvierea măcar a unor suveniri măreţe, a unora din bărbaţii istoriei Românilor, a unor eroi străluciţi", etc.

Intr'un cuvânt, repertoriul trupei Tardini „a electrizat şi a fărmecat publicul român" [3]).

Entuziasmul tineretului a fost şi mai puternic: „teatrul aprinsese crierii şi la alţi tineri mai puţin impresionabili decât Eminescu şi-i făcuse a urmări câtva timp trupa Fani Tardini" [4]).

Căci nu numai pătura nobilă şi intelectuală a asistat cu asiduitate la reprezentaţiile teatrale ale trupei Fani Tardini dar şi gimnaziaştii sau învăţăceii lui Aron Pumnul, cu biletele de favoare împărţite de profesorul Ion G. Sbiera. Dintre aceşti învăţăcei, cel mai atent desigur că a fost privatistul Mihai Eminovici, care reţinea tirade şi cuplete, debitându-le apoi colegilor, după cum ne mărturisesc

---

[3]) *I. G. Sbiera: Familia Sbiera, 188 şi Stefanelli, Amintiri, 40 etc.*

[4]) *I. E. Toruţiu: St. şi Doc. III, 117 scrisoarea lui I. G. Sbiera.*

amintirile lui T. V. Stefaneli. Un grup din aceşti învăţăcei trimite ziarului din Pesta „Concordia" (1865, Ian. 24, Faur 5) un protest împotriva unei notiţe a ziarului german „Bucovina" unde era criticat teatrul român. Protestul din „Concordia" este semnat de „Mai mulţi studenţi ce nu lipsiră nici când din teatru", care afirmă: „ştim că ne aflăm abia în *primăvara* anului nostru şi prin urmare nu putem cere încă fructe coapte dela pomul nostru de cultură şi arte; sântem încă şi mai mulţumiţi că junele nostru teatru represintă simţul moral, religios şi naţional" [6]).

Este aici o caracterizare foarte justă a repertoriului românesc reprezentat de trupa Tardini la Cernăuţi. Predominarea eticului şi naţionalului, nu numai a esteticului, în teatru, va forma ideea fundamentală a diferitelor articole şi cronice dramatice ale lui Eminescu jurnalist.

Desigur că multe reminescenţe din preocupările şi încercările teatrale, ca de exemplu acel „Dodecameron" dramatic cu subiecte din istoria Moldovei, cum şi atitudini din dările de seamă asupra reprezentaţiilor teatrale de pe când era redactor la „Curierul de Iaşi" se datoresc primelor impresii ale tânărului privatist Eminovici, culese la reprezentaţiile trupei Tardin din Cernăuţii de acum opt zeci de ani, cum şi din contactul cu trupa Pascali, împreună cu care tânărul nostru poet reapare în acelaş oraş prin anul 1869 (7/19 Iulie—1 August).

AUREL VASILIU

[6]) Gh. Bogdan-Duică: „Relativ la mediul cernăuţean 1864—1865", în „Conv. Lit". Nr. 6—9, 1939, p. 927.

CLOPOTE DE SEARĂ

Clopote de seară, calme, clopote de răcoare
lângă simfonia nemărginită de clipe...
Ascultaţi euritmia lor, fremătoare
de necunoscute aripe...

Peste inimă frunzişurile-şi închină roua
pentru craiu nou simţit peste dealuri domoale...
Clopotei de seară cu bing-bang-uri albastre,
clopte de seară cu-alunecări de mătase moale!...

Cine tremură sub bolţile de cetină verde,
lângă visuri ce-şi scutur de visuri mălinii?
— Bing-bang! cine se cheamă şi se pierde
în clopotele serii sărutate de moartea luminii?...

Cine se pleacă la isvoare şi le sună
arginţul cu mersul ciutei de fum?
Clopote de seară, adunaţi-mi din flori fata brună
s'o zugrăvesc ca pe-o frunză pe-o paiişte de-album...

...Crai-nou cu secera'ntinsă peste lanuri, răsare
peste simfonia nemărginită de clipe:
ascultaţi euritmia clopotelor de seară, fremătare
de necunoscute aripe...

DRAGOŞ VICOL

PETRE LICIU

O să pară curios pentru multă lume că Bucovina, care până astăzi nu s'a învrednicit să aibă un teatru permanent românesc, deşi se află de mai bine de un sfert de veac sub stăpânirea românească, poate sărbători totuşi opt decenii dela deschiderea primei stagiuni româneşti în oraşul Cernăuţi. Fenomenul poate să pară cu atât mai curios că pe atunci Bucovina se afla sub stăpânire străină, că influenţa culturii germane era covârşitoare asupra cercurilor intelectuale şi că teatrul german de pe atunci contribuise şi el la înstrăinarea acestei pături.

Cine cunoaşte trecutul teatrului românesc în Bucovina — fragmente s'au scris numeroase — ştie că în seara zilei de 13 Martie 1864 s'a ridicat cortina în sala hotelului Moldavie din Cernăuţi în răsunetele cântecului:

Astăzi fraţilor Români
Ne vedem şi noi stăpâni
Pe-ale noastre namestii
Ce şedeau mai tot pustii etc.

Era începutul piesei „Radu Calomfirescu" de I. Dumitrescu, un epizod din timpul domniei lui Mihai Viteazul, iar trupa era a doamnei Fany Tardini. Prima stagiune românească a teatrului din Cernăuţi durează dela 13 Martie până la 27 Mai 1864. Se dau 27 de reprezentaţii cu 33 de piese.

Succesul a fost neaşteptat de mare încât în toamna aceluiaşi an aceeaşi trupă, Fany Tardini, sporită cu alte elemente de valoare, între cari şi celebrul artist Vlădicescu, revine la Cernăuţi şi organizează o stagiune de patru luni (între 14 Noemvrie 1864 — 21 Martie 1865). Se dau vreo 58 de reprezentaţii, deci o stagiune cum nu este mai bogată nici în zilele noastre.

Contemporanii acestor reprezentaţii ca I. G. Sbiera, T. V. Stefanelli, Al. Hurmuzachi ş. a. ne-au descris pe larg entuziasmul ce au stârnit aceste reprezentaţii în toate cercurile româneşti şi chiar străine. Entuziasmul acesta pentru teatrul românesc a ţinut ani de zile, căci s'au organizat şi mai târziu stagiuni teatrale cu alţi celebri artişti ca

Pascaly (1869), încăodată Fany Tardini (1870), Matei Millo (1871), apoi mai târziu Nottara ş. a.

Cu vremea însă şirul reprezentaţiilor date de artiştii veniţi din Regat s'a încheiat. Entuziasmul iniţial dispăruse, cultura străină se infiltrase mai adânc în sufletele intelectualilor, iar un Alecu Hurmuzachi, care organizase aceste prime stagiuni, nu mai găsise un inlocuitor.

S'a încercat mai târziu, prin elemente autohtone, de către societatea muzicală „Armonia", să se reînvie interesul pentru teatrul românesc. S'au făcut lucruri frumoase, despre care încă nu s'a scris cuvântul definitiv, dar totuşi nu erau decât reprezentaţii cu diletanţi, talentaţi ce-i drept, dar numai diletanţi, şi cu diletanţi nu se poate alimenta o stagiune permanentă de teatru.

Tocmai aceste reprezentaţii cu diletanţi vin să ne demonstreze câtă dragoste de teatru românesc mai exista la Cernăuţi. Deşi cultura străină cuprindea cercuri tot mai largi, deşi teatrul permanent german făcea şi el ravagii în educarea sufletească a intelectualilor români, totuşi perzista nostalgia teatrului românesc.

Această stare de suflet a înţeles s'o exploateze „Societatea pentru cultura şi literatura română din Bucovina" atunci când a hotărît să cheme în această provincie un teatru românesc din Regat. Gh. Tofan, pe atunci secretarul societăţii, şi-a luat însărcinarea să angajeze trupa şi să organizeze reprezentaţiile.

Cum era şi firesc, el s'a adresat întâi Direcţiei Teatrului Naţional din Bucureşti, director fiind A. Davila, să trimită o echipă în Bucovina. Tratativele au durat câtăva vreme, dar au trebuit să fie întrerupte, pentrucă Teatrul Naţional din Bucureşti nu înţelegea să aducă şi eventuale jertfe materiale în schimbul unor câştiguri morale.

Atunci Gh. Tofan s'a adresat unui artist tânăr, care încă nu se afirmase deplin în teatrul românesc: lui Petre Liciu. Alegerea lui Gh. Tofan a fost dintre cele mai fericite. Petre Liciu n'a pus în cumpănă calcule meschine, n'a chibzuit obstacole şi greutăţi, ci a primit cu entuziasm şi încredere, aşa cum stă bine oricărui tânăr. Astfel, în vara anului 1910, P. Liciu cu ansamblul său dă în Cernăuţi şi în celelalte oraşe ale Bucovinei 15 reprezentaţii,fiind primit pretutindeni cu deosebită căldură.

Ansamblul lui P. Liciu din vara anului 1910 nu era chiar de mâna întâi, iar repertoriul se alcătuia în mare parte din piese uşoare, aproape toate traduse sau localizate. P. Liciu nu cunoştea încă publicul bucovinean. I s'a spus, de sigur, că acest public este înstrăinat, că

nu cunoaşte decât defectuos limba română.De aceea a alcătuit un repertoriu de comedii uşoare. Dar surpriza a fost agreabilă pentru ambele părţi: pentru artişti şi pentru publicul local. Artiştii descălicaţi pe plaiurile bucovinene au putut să constate destul de repede că în Cernăuţi şi în Bucovina există un public cu educaţie teatrală, care ştie să deosebească o piesă bună de una mediocră. Mai mult: cu simţul său fin de artist, P. Liciu a putut să-şi dea seama că acest public nu caută în teatru numai simplă distracţie, ci înainte de toate hrană spirituală şi mai ales hrană de suflet românesc.

Pe de altă parte, publicul bucovinean, care era crescut de străini în convingerea că nu există un teatru românesc şi nici artişti români buni, s'a putut convinge tocmai de contrarul acestei afirmaţii. A început să-şi redobândească încredere în teatrul românesc şi în artiştii români. Deci primul turneu al lui P. Liciu în Bucovina a avut misiunea să împrăştie norii de întunerec care se puseseră zăgaz între Românii de dincoace şi de dincolo de graniţa dela Burdujeni.

In vara următoare, 1911, P. Liciu a venit în Bucovina cu alţi artişti şi cu alt repertoriu. Din trupa sa făceau parte artişti cu mare renume ca Nottara, Petrescu, Antonescu, d-na Romanescu, Tina Barbu, d-na Bârsan ş. a. Iar repertoriul întreg era alcătuit numai din piese originale: trilogia lui Delavrancea, comediile lui Caragiale, Lipitorile satelor de V. Alecsandri ş. a. Nu mai era vorba de comedii uşoare care să stârnească ieftin ilaritatea publicului, ci de piese care puneau în văzul tuturor viaţa autentic românească. Pe scenă nu se alinta erotic un oarecare Mitică, ci se mişca maestos şi mândru însuşi Petru Rareş, Ştefan cel Mare, despre cari Bucovinenii n'au prea învăţat prin cărţile de şcoală, dar cari stăruiau vii în sufletele lor. Pe scenă se rosteau mereu nume ca Suceava, Cernăuţi, Putna etc., adânc întipărite şi cucernic sfinte pentru orice Bucovinean. Acţiunea ce se desfăşura pe scenă nu era poezie, era realitate, stârnea fiori de tresărire în sufletul fiecăruia.

Atunci când Ştefan cel Mare, la sfârşitul actului I din „Apus de soare" se urca, împreună cu boierii, pe zidurile cetăţii Suceava să întâmpine pe plăieşii cari veneau şivoiu la chemarea voievodului lor: „I-aud şi-i văd, îi văd şi-i aud", atunci şi noi spectatorii ne uitam în jur în sală să ne verificăm rândurile: da, eram veniţi de toate vârstele şi de toate sexele, şi tineri şi bătrâni, şi bărbaţi şi femei, şi din toate părţile: dela Suceava, dela Rădăuţi, dela Siret până şi din creierii munţilor. Da, eram prezenţi la această nouă mobilizare a Moldovei, de astă dată nu la chemarea unui Voevod, ci la glasul unui

mare artist să-i auzim cuvântul vrăjit şi să ne încălzim sufletul la flacăra sufletului lui. Iar când, în altă piesă: „Lipitorile satelor" de V. Alecsandri vedeam noi spectatorii cum românul este exploatat până la sânge de străini, atunci parcă vedeam pe scenă desfăşurându-se în faţa ochilor noştri tragedia Bucovinei noastre înstrăinate. Noi trăiam cu toate fibrele noastre tot ce se petrecea pe scenă.

Abia astăzi ne dăm seama că Petre Liciu n'a fost un actor oarecare angajat să joace un repertoriu oarecare, ci era un vrăjitor, un inspirat al divinităţii, care ne aducea solie de dincolo de graniţe şi de dincolo de morminte, care ne topea sufletele în vraja cuvântului şi a nădejdilor în alt destin. P. Liciu a fost un vizionar al vremurilor viitoare, cărora le-a deschis cale şi zare, a fost un mare visător, dar şi un luptător naţionalist în cel mai autentic înţeles al cuvântului.

Ne-am convins de acest lucru în vara a treia, când n'a mai venit Liciu, fiindcă murise. Ce-i drept, a venit să-i continue activitatea trupa Belcot, dar nu i-a continuat apostolatul. Cu P. Liciu s'a stins gloria teatrului românesc din Bucovina. De sigur că istoria teatrului îi va păstra numele, dar cel mai cald cuib şi-a sălăşuit P. Liciu în sufletul Bucovinei româneşti.

Iată de ce, cu prilejul acestei sărbători semnificative pentru Bucovina, nu l-am putut uita şi nu-l vom uita niciodată, pentrucă P. Liciu a însemnat o culme, poate cea mai înaltă culme, până la care a putut să se ridice cândva, chiar până în zilele noastre, teatrul românesc din Bucovina.

C. LOGHIN

Teatrul Naţional din Cernăuţi

Teatrul Naţional din Cernăuţi... Câte amintiri îmi trezesc cuvintele acestea! Rupte din mine parcă le rostesc fiecare silabă, fiindcă n'a fost epocă, în viaţa mea, mai caldă ca aceia în care tremuram săptămânal la premierele lui.

Unde-i bătrânul şi venerabilul Berariu, sprijinit în bastonul lui şi alergând toată ziua între teatru şi casa lui? Unde-i, frumos ca un prinţ de basm oriental, Leonard, primul lui colaborator? Unde-i, masiv şi nordic, Petre Sturza, pe care l-am necăjit atâta în dorinţa să fac un teatru mai bun decât îl făcuse el...?

Unde sânt chiar Iancu Nistor, Rotică, Marmeliuc, pe care-i sâcâiam atâta, în trebile actoriştei dregătorii...?

Fantome îmi par toate. Fantomă par şi eu, trecând pe lângă zidurile care numai ele au rămas. Şi totuşi, a fost atâta viaţă adunată de mine în fundul acestor ziduri.

Dacă îmi revendic un merit, aceasta e.

Am venit în capitala celei mai culturale provincii a neamului nostru, am înţeles că Cernăuţii vor un teatru de ambiţii.

De ambiţii nici eu nu sunt un om chiar lipsit.

Pe cine mai vrednic puteam aduce, ca să intervenim şi însufleţim în juru-ne?

L-am adus pe Victor Ion Popa, cel mai mare animator de teatru din câţi aveam la ora aceia. L-am adus pe Ion Aurel Maican, tot aşa de neobosit ca şi el şi uneori tot aşa de novator.

Am adus actori şi actriţe. Am pus în centrul lor pe Brădescu.

Cu ei toţi am mobilizat presa, am electrizat publicul.

A fost, da, cea mai frumoasă epocă a vieţii mele.

Scumpă Bucovină scump Cernăuţi, mă închin vouă cu cea mai frumoasă parte a sufletului meu.

DRAGOŞ PROTOPOPESCU

Frânturi de amintiri

Când eram în clasa doua de liceu—la Internatul „C. Negruzzi" din Iaşi — am fost duşi cu toată şcoala la gară, să întâmpinăm pe Nicolae Iorga, care venea din Bucovina, de unde fusese expulzat în urma câtorva conferinţe supărător de româneşti.

In sufletul mititel şi înfrigurat al liceanului care eram, nedreptatea acestei expluzări a cântat greu şi adânc. Doi ani de zile mintea mi-a rămas agăţată de dorinţa unor timpuri menite să răstoarne stările şi să pună dreptatea neamului în scaunul ei meritat. Dar cum în acea vreme mă încerca dragostea de teatru şi rîvna de a scri piese—încă din clasa întâia am compus o dramă, pe care o pusesem în scenă cu colegii mei, jucând, — firește! — rolul principal — m'am pomenit visându-mă, absurd, copilăresc, să ajung director de teatru românesc în Cernăuţi şi să scriu acolo piese.

Ba, cu acea limpezime şi putere ce au câteodată visurile pe care le visăm cu ochii deschişi, am văzut — şi văd până azi — imaginea clară a unui birou destul de civilizat, gândit a fi în teatrul din Cernăuţi, unde eu dictam unei dactilografe o piesă de teatru.

Acest vis mi l-am făcut în 1910 şi icoana lui stărue în mine până azi, vie şi nedesminţită.

Mai ales nedesminţită, pentrucă, într'adevăr, în 1927, adică după şaptesprezece ani, destinul avea să-şi joace deplin, jocul, făcându-mă director al Teatrului Naţional din Cernăuţi şi îndemnându-mă să scriu acolo „Muşcata din fereastră". Nu mai este nevoe să spun, cred, că piesa a fost scrisă chiar în clădirea teatrului şi că a fost dată la maşină de către dactilografa teatrului.

(In acelaş loc, la aceiaş masă a scris apoi şi Mircea Ştefănescu neîntrecuta lui piesă „Comedia Zorilor").

Dacă, până astăzi, eu caut zadarnic să-mi lămuresc cum de am rămas la Cernăuţi, visul meu din 1910, poate că mi-a fost singura poruncă şi singurul îndemn. Dar nu limpede, căci în clipa când m'am hotărît să viu în Bucovina şi când m'am lăsat convins să rămân, nu mi l-am adus aminte. Ca apele deşertului, ce merg îndelung sub pământ, visul meu nu mi s'a reîntors în amintire decât târziu, încoace.

când totul era împlinit și trecut. Tainica lui poruncă a fost, se vede, de necocolit... Altminteri n'aș ști spune dece dintre două rele l-am ales pe cel mai rău.

Plecasem dela Teatrul Popular al lui Nicolae Iorga, unde am lucrat aproape un an ca director de scenă și unde am montat câteva piese bune cu actori tineri, unii chiar proaspăt eșiți din conservator ca: Nora Piacentini, Maria Voluntaru, Mihail Balaban, N. N. Matei. Acolo pusesem în scenă „Maestrul" prima piesă a unui debutant, în dramaturgie, Mircea Ștefănescu, jucând-o cu doi actori tineri, ale căror nume nu însemna nimic: George Vraca și George Calboreanu. Acolo a jucat teatru curat George Bâcleșanu, iar în „Cometa" de Anghel și Iosif, jucase primul lui rol mare în București tânărul și necunoscutul A. Pop Marțian.

Paralel cu spectacolele de seară, am inițiat și purces la realizarea primelor spectacole speciale pentru copii, căutând astfel teatrului și un alt rost decât acel de agrement de lux, pentru oamenii cari vor să-și facă siesta în chip plăcut. Și aici, a debutat ca autor dramatic, un băețaș cu ochii speriați și gura strânsă: George Mihail Zamfirescu.

Ceeace arătasem, fără voia mea, în anul de lucru dela Teatrul Popular, avea să-mi pue pecete neprielnică pe frunte. Cel puțin față de rutinarii teatrelor. Făceam montări prea simple, cutezam să joc autori prea mari — Shakespeare, Holberg, Psebșevschi, Molière — cu actorași tineri, sau jucam autori necunoscuți cu actori necunoscuți și — culmea! — îmi pierdeam vremea cu năzdrăvănia teatrului pentru copii.

Proaste certificate pentru un Director de scenă! De aceea nu-i de mirare că nici un teatru din București n'a avut nevoe de mine.

S'a întâmpat totuși, ca doi scriitori să conducă două teatre de provincie: Ion Dongorozi și Dragoș Protopopescu la Cernăuți. Și iarăși s'a întâmplat ca nici unul să nu aibă director de scenă titular în teatrul său. Atunci mi-au propus să vin ca să le pun în scenă câteva piese. Și fiindcă îmi ardea sufletul să montez „Henric IV" de Pirandelo și „Un erou" de Nicolae Kiriței, iar cei doi directori s'au lăsat convinși de mine, am hălăduit o primăvară și o toamnă întreagă între Craiova și Cernăuți, oprindu-mă rar câte o zi acasă, în București.

Cum însă s'a mai întâmplat ca piesele pe care le-am pus în amândouă părțile să-mi răsplătească munca și strădania, m'am pomenit cu ofertă strălucită și prietenoasă din partea lui Ion Dongorozi: grad de societar clasa întâia și obligat să lucrez doar cinci luni pe an,

urmând ca restul de șapte luni să-l fac mai ales călătorind peste graniță, bineînțeles cu salar și ajutoare suplimentare.

Era ideal, dar . . .

...Intr'o zi, la restaurantul Frank în Cernăuți, după ultima premieră dată de mine, am mâncărime la limbă și dau pe față lui Dragoș Protopopescu oferta făcută de Dongorozi. Și, firește, îi spun cât e de ispititoare pentru mine și că sânt absolut hotărît să primesc.

Dragoș Protopopescu n'a zis nimic la început. Și-a consumat în tăcere englezească felia de ananas din compot și s'a răzămat apoi pe spătarul scaunului, pufăind din pipa proaspăt aprinsă.

— „Hm"! a mărîit într'un târziu. „Eu nu te pot numi nici Societar clasa întâi, nici nu-ți pot da concediu, nici n'am de unde să-ți dau ajutor pentru străinătate. Ce pot să-ți dau, iată: o mână liberă și o prietenie frățească. Iar dacă asemenea ofertă n'o bate pe a lui Dongorozi și nu vrei să rămâi aici, eu nu mai pot duce teatrul și-mi dau demisia".

Tonul îi era așa de liniștit și de așezat, așa de adânc și de plin de „om", încât mi-a făcut țăndări ferecarea inimii.

Când am ieșit dela restaurant eram cernăuțean...

Destinul își chema robul pe calea hărăzită lui...

Nu știu ce amintiri vor fi păstrând Cernăuțenii din munca noastră de-acolo. Știu însă că, pentru prima oară în istoria teatrelor românești, trei directori, veniți unul după altul, nu s'au cârtit, nu și-au contrazis înaintașul, nu și-au anulat programul de muncă, ei au fost uniți, mână în mână fără preget, și și-au continuat unul altuia năzuințele, ca pe ale sale proprii. Dragoș Protopopescu în biroul meu, eu în a lui și bunul, caldul, inimosul nostru mai mare Constantin Berariu în biroul amândorora, eram figură de prieteni temeinici sfătuitori fără interes, mâni de ajutor săritoare la orice nevoe. Aici e taina — învețe-o și alții! — că Teatrul Național din Cernăuți a putut propăși așa de frumos într'un timp așa de scurt, a putut revărsa atâți actori buni în apele strălucite azi ale scenei românești, și a putut juca atâtea opere mari și atâția autori vestiți, prezentându-i pentru întâia oară în grai românesc. Dela Cernăuți au pornit regisorii Aurel Maican și George Mihail Zamfirescu, aici s'au evidențiat sau și-au fixat valoarea Ovid Brădescu, Gina Sandri, Tudor Călin, Lily Bulandra, Silvia Fulda, Grigore Vasiliu, N. Sireteanu, Cezar Rovințescu, Vasile Lăzărescu, Jules Cazaban, Ion Anastasiad și alții pe care repeziciunea scrisului îi scapă.

Aici s'au jucat întâia oară „Clopotul scufundat" de Gerhard

Hauptman, „Jedermann" de Hofmannsthal, „Colportaj" de Georg Kaiser, „Rataţii" de Lenormand, „Bava Africanul" de Zimmer, „In larg" de Sutton Vane, „Vis rău" de Sişmanov, „Volpone" de Zweig, „Unchiul Vania" de Cehov, „R.U.R." de Carl Ciapek, „Povestea de iarnă" de Shakespeare, „Dr. Knok" de Jules Romains, „Miss Hobes" de Jerome K. Jerome, „Liga tinerimii" de H. Ibsen, „Amanetul" de Holberg, „Pantalone" de James Barrie şi câte altele. Şi tot aici s'au jucat întâia oară „Cumineciatura" de George Mihail Zamfirescu (debutul său ca autor dramatic), „Anno Domini" de Ion Marin Sadoveanu (debutul său ca autor dramatic) „Neamul Soimăneştilor" de M. Sorbul, „Omul care a văzut moartea" de Victor Eftimiu, „Elena" de Radu Sbiera, etc.

Dar activitatea nu s'a oprit la asta. Spectacolele pentru copii ţinute fără întrerupere s'au complectat cu primele spectacole date în ţară pentru ostaşi (Miercurea după masă) şi pentru muncitori (Sâmbăta seara).

Nefericirile politicei de partid, cu amăritele veleităţi ale unor nesăbuiţi, şi-au dat mâna cu câţiva oameni neînţelegători şi au dărîmat, repede şi fără îndurare, aceeă ce se clădise cu atâta trudă cinstită şi inimoasă. Teatrul care duduise ani de zile în munca actorilor, ca un furnal de fabrică, în plin mers, şi-a închis într'o bună zi porţile şi-a rămas o hardughie goală, tristă şi inutilă. Dar pe-acolo, noaptea, eu cred că tot mai umblă bucăţile noastre de viaţă, care s'au mistuit fără preget şi fără dor de răsplătire. Iar mai târziu, când vremurile s'or aşeza pe temeiuri bune, eu sunt încredinţat că inimile celor ce vor veni vor şti să audă, din ziduri, din scândurile scenei, din pânza decorurilor, porunca românească şi îndemnul frăţesc al străduinţei noastre trecute.

VICTOR ION POPA

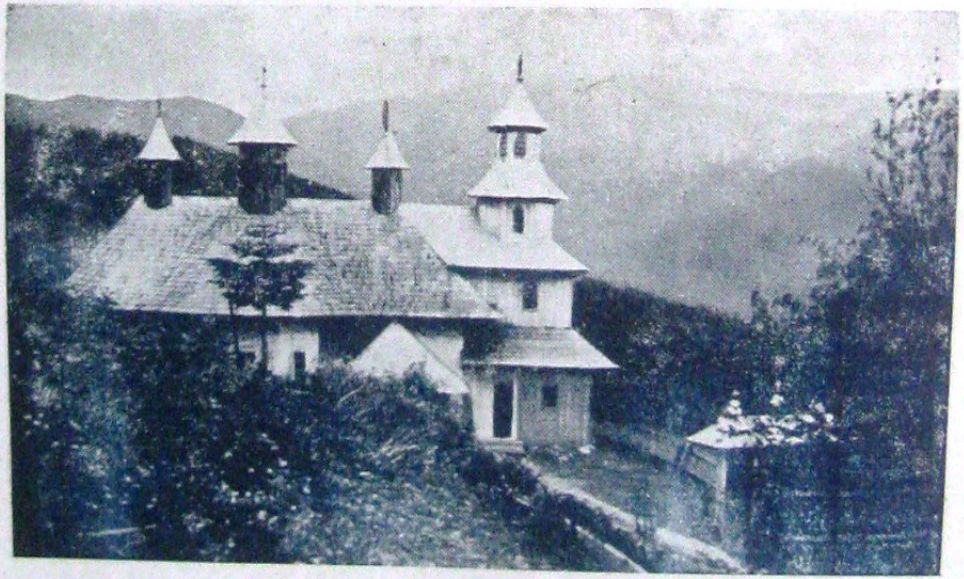

Schitul Corlăţenilor (Giumalău)

POEM

Înalt trupul fântânii strălucea
alături de luceferi, azur și seară;
amurgul semăna pe brazde secară
și boabe de grâu și lumină de stea.

Colinele se rugau pentru rod și primăvară,
în răcoare, cu troițele împreună,
și satul, văruit de sus, de lună
adormea pe văi de liniște și sară.

Atunci înoptam, pe câmp, împreună,
și ascultam ogoarele cum cresc către viață,
calme, cuprinse de rugă și verdeață,
și noaptea era înaltă și liniștea bună.

Gândul se lăsa jos, lângă țărână,
ca un porumb alb obosit de văzduh,
foșnind ca mătasa tânărului stuh,
peste cumpeni neclintite de fântână.

Tăiau luceferi țarini de lumină
și zarea cobora până aproape de noi;
iată, atunci înoptam, pe câmp, amândoi,
și fruntea ta era ca nici odată mai senină.

GHEDEON COCA

CALENDAR

Ziua de azi, e 'nchisă 'n paranteză:
Intâia a deschis-o ieri. Rămâne
Ca scrânciobul ce scârţie asceză,
Să scrie încă o sprânceană, mâine...

Stăm zilnic sub bagheta unui sfânt
Şi viaţa-şi trece carul peste ani;
In cale stau atâţia bolovani —
Nu-ţi vine-a crede c'ai s'ajungi pân' la mormânt!

Când fulgeră spre zări vre-un condeier,
Nici se 'nfioară vraja siderală...
De crezi că-ţi scuturi peste visuri cer,
Nu-i drept... Prezenţa ni-i la fel de vegetală.

Columnă de vrea gândul să urce, cine-l lasă?
La temelie, cariile rod.
Nici soarele nu poate stinge negura ce-apasă
Pe frunte de ţăran sau voevod...

Dacă un mugur se desface 'n mladă
Il paşte — trist — destinul tuturor.
Pace de basm, sau vifor de baladă,
Nu tae 'n stânca sorţii alt isvor.

Pustiul inimii nu are nici o oază.
Toamna, gutuii gândurilor, goi.
Cu fiecare filă ruptă, sângerează
Arterele de vis ce şerpuiesc în noi.

Ziua de ieri, ziua de azi şi poate cea de mâine,
Le frângem pentru vreme în zadar:
Târziu, muşcând din moarte ca din pâine,
Vedem că doar pământul ne este calendar.

B. FRUNTE

„Premiul IB"

Farsă într'un act

PERSONAGII:

Pacosteanu Iuliu, comisar de poliţie şi poet.
Jugănaru, artist, în piesă substituie pe **Apostol-Maria-Demetriad-Bârzoani-Dunărea zis Odiseu,** redactorul revistei „Freamătul muzelor".
Hujdea Jaleste, poet.
Dan Prut, romancier.
Stefureac Andrei, detectiv.
Bela Crossi, excroc.
Ghiţă, gardian.
Costică, gardian.

Scena I-a

(Intr'un comisariat de gară. Birou modest, o canapea pentru gardianul de serviciu. La ridicarea cortinei, gardianul Ghiţă e de serviciu şi doarme liniştit pe canapea. Telefonul sună disperat).

Ghiţă: Greu şi cu serviciul ăsta! De abia te întinzi, că te şi trezeşte telefonul! (la receptorul şi gâiâe obosit ca după o alergătură). „Allo... allo... Da, da, să trăiţi... Cum să nu gâfâi, când am alergat în toată gara?... Acum sunt numai apă de inspecţie... Totul bine... Chiar acum alerg din nou... Să trăiţi, să trăiţi!..." (pentru sine) Ei, acum să ne mai odihnim şi noi oleacă; trenurile merg şi fără noi... (se întoarce pe partea cealaltă şi adoarme din nou. Se aud bătăi în uşă). Cine-i acolo? (sare speriat şi deschide uşa. Intră dublarea sa în post).

Costică: Ci... ci... cine cr... crezi, da... dacă nu... nu eu. Vo.. vo... vorbeşte mai re... re... repede, că... când vi... vi... vine şăfu?

Ghiţă: Ia, uite, cine spune să vorbim repede. Hei, iar vrei să vorbeşti la telefon cu Mariţa? Iar nu sunt stăpânii acasă? Te cunoaştem noi, craiule!...

Costică: Mă... nu... numai pu... pu... ţin vr... vreau s'o în..

încerc da... dacă mă în... în... înşeală, îmi schi... schimb vo... vocea şi mă dau dr... drept al... altul! În... înţelegi cur... cursa? (formează numărul la telefon). — Al... al... allo! Ma... ma... mari... ţa, tu e... şti. Nu... nu... nu sunt eu, Co... costică (închide aparatul supărat). A dr... dra..., dracului fe... femee şi da... dacă-mi schi... schimb gla... glasul mă cu... cunoaşte! Ve... ve... vezi că mă... mă iu... be... be... şte?

Ghiţă: Cum să nu te cunoască? Aşa un bâlbâit, îl cunoşti şi la radio... Până să spui odată „st... st... st... stai", a ajuns hoţul cu geamandanul în Piaţa Unirii!...

Costică: Mă... duc că... că vi... vine şă... şăfu' şi de nu... nu mă gă... găseşte la... în... intrare e i... iad, că... că de do... două zi... zile e nu... numai pa... pa... pară de... de su... su... părare.

Ghiţă: Cum să nu fim supăraţi individule, când am trimis la concurs poezii şi nu ne-au pre... pre... Doamne fereşte, mă dau pe limba ta...

O, dar ăia nu ne cunosc pe noi, pe mine şi pe şeful, nu ne-ar pica ei în mână! Art. 143 pag. 205 aliniatul 2, rândul 8 de sus.

Auzi, individule, şeful a trimes 45 de pagini bătute la maşină cu vopsea violet pe hârtie velină lux... Auzi, 45 de pagini la concurs de sonete! Şeful, om priceput, nu glumă. Ei cereau sonete numai de patru strofe, înţelegi tu mă? Şeful le-a arătat ce poate şi le-a scris sonete cu cinci, şase şi chiar zece strofe...

Costică: Mă... mă po... poate îmi fa... faci şi mie rost de-o po... po... poezie pe... pentru Ma... ma... riţa to... tot cu vi... violet.

Ghiţă: Ian', ascultă, mă bâlb... bâlb... bâlbâitule, Doamne fereşte, ce crezi că noi scrim pentru Mariţa?... Să vezi ce ne-au făcut vampirii dela „Freamătul muzelor": îl premiază pe unul care a trimis numai un sonet, nebătut la maşină şi acela numai de patru strofe dintre cari ultimele două erau neterminate, cum a spus şeful, că le lipseau câte un şir... Şi noi am trimis 45 de sonete în violet, iar unele aveau şi zece strofe şi se puteau cânta, că aveau toate şirurile. Hei, ce mai zici acum?

Costică: Zic că... că de dă şă... şăfu' pe... pe... peste mi... ne a... aici e iad, mă du... duc la u... uşă!...

Ghiţă: Vezi, poate-ţi cade în mână individul Apostol-Maria-Demetriad-Bârzoani-Dunăre zis Odiseu, fără semne particulare, redactorul dela „Freamătul muzelor" din capitală; adă-l la noi, căci vină îi găsim. Dece suntem puşi aici? Nu uita: Apostol-Maria-Demetriad-Bârzoani-Dunăre zis Odiseu!...

Costică: Nu... nu e... era ma... mai scurt pa... patru ze... zeci de... sfi... sfi... sfinţi po... po... poţi să te în... în... îneci cu a... aşa un... nume... Mă... duc duc... că... că... şă... şăfu' e iad... (Pleacă afară fără să închidă uşa).

Ghiţă: In... în... chide u... uşa! Doamne fereşte (îşi face cruce şi închide uşa).

Scena II-a

(Intră detectivul Ştefureac cu pantalon golf, pipă şi fular).

Detectivul: Detectiv secret Ştefureac, cunoscut în toată lumea. Înaintea mea a fost aici o doamnă blondă, căreia îi place tortul de nucă: am observat un fir de păr blond şi-o coajă de nucă.

Ghiţă: Fals; au venit de bocancii gardianului dela intrare...

Detectivul: Am venit să vă anunţ că la ora 11 veţi primi vizita excrocului internaţional Bela Crossi, originar din Argentina, născut la Chicago, trăeşte în Franţa, Spania, Italia, căsătorit la Oxford, divorţat la Palermo, căsătorit la Filadelfia, divorţat la Varşovia, căsătorit la Monte Carlo, divorţat la Vâlcov, are un neg deasupra unghiei mijlocii dela piciorul drept, acum se află în călătorie de plăcere prin ţară. Vrem să-l arestăm şi să vi-l predăm pentru cercetări...

Ghiţă: Las pe noi, numai să ni-l daţi arestat, că de prins îl prindem noi. Aveţi toată încrederea. Eu şi şeful...

Detectivul: Nici nu începe vorba, îi veţi avea pe Capone cel cu perucă. Va fi o lovitură în cariera dumneavoastră...

Ghiţă: Suntem deprinşi noi cu dealdeastelea...

Detectivul: Atunci la ora 11 îl voi preda gardianului dela intrare... La revedere... (pleacă).

Ghiţă: Iaca, l-am prins şi pe Capone cu perucă. Ce bucurie pe şeful când va auzi. Încă puţin şi trebue să vină. (Întinde covoarele, stinge lumina). Tii, dacă ar găsi lumina aprinsă ar fi prăpăd... Covoarele se întind numai când vine el; de, se uzează...

Scena III-a

(Intră comisarul Pacosteanu în uniformă. E chel şi cu lavalieră luxuriantă).

Ghiţă: Să trăiţi, să trăiţi... Raportez...

Comisarul: Iar ai călcat pe covoare, parcă pe de lături n'ar fi loc... Închide portiţa dela sobă. Ai uitat de curent!...

Ghiţă: ....raportez că la ora 11 se va prezenta Capone cu perucă, pe care ni-l va aduce chiar la domicil un detectiv particular...

Comisarul: Foarte bine, vasăzică îl arestăm. Detectivii ăştia particulari nimic nu fac, doar îi arestează şi îi aduc la noi, să ne calce covoarele... la dă ziarele. (Citeşte din ce în ce mai uimit. Sublinieri cu „formidabil", „excelent"). Ia, citeşte cu glas tare, că-i păcat să-mi uzez ochelarii...

Ghiţă: Scandalul dela „Freamătul muzelor" (citeşte silabisind). Pe marginea concursului de sonete. Sunt unele fapte imprudente de-a clasifica ignoranţa drept genii...

Comisarul: Formidabil!

Ghiţă: ....adevăratele talente fiind complect neîndreptăţite având mai multă precădere pentru premiu".

Comisarul: Aici vorbeşte de mine. Ia vezi cine iscăleşte?

Ghiţă: Hujdea Jaleşte.

Comisarul: Aşa scriitor mai zic şi eu, nu ca cei dela „Freamătul muzelor".

Ghiţă: Ce-ar fi să le faceţi o lăcrămaţie la capitală? (Se aude telefonul. Ghiţă se repede la receptor).

Comisarul: Dece ţii receptorul aşa aproape? Se uzează!

Ghiţă: Vă caută o doamnă civilă pentru binefaceri!

Comisarul: Spune-i că sunt plecat.

Ghiţă (la telefon): Allo, da, da, domnul comisar chiar acum mi-a spus că e plecat... da... când se întoarce?... e secret... da, da...

Comisarul: Of, dece nu-mi cade mie în mână acel individ Apostol-Maria-Dunăre-Odiseu; să-l usuc eu aşa cum ştiu... (Telefonul sună iar). Acum am să vorbesc eu cu doamna, de-o să mă ţină minte... (la telefon). Allo, vă punem la plată curentul... Hei, aici comisarul-publicist Pacosteanu Iuliu... Nu s'aude... la ţipă domnule mai tare, ce eşti surd?!... Cum ai spus? Apostol-Maria-Demetriad-Dunăre-Odiseu? Vă rog iertare; da se aude excelent, nu vă forţaţi glasul, să nu răguşiţi.

Ghiţă: Scuturaţi-l, domnule şef; uscaţi-l. Acum e timpul!...

Comisarul: Taci, imbecile, că mă exasperezi... (din nou la telefon). Iertare, iertare, domnule Maria, pardon Dunăre; nu sunteţi dumneavoastră, vai! Imi pare rău. Mai era încă unul aici... gardianul. Ştiţi subalternii incomozi... Cum aţi spus? Mai repetaţi odată... Eu?... Eu am luat premiul I B? Cum?... 10.000 de lei în bani?... Eu I B?... 10.000 lei?... să-l iertaţi!

Comisarul (la telefon): Domnule Mare, pardon Dunăre, îmi permiteţi să stau jos?... Da?... Vă mulţumesc... Nu vă supără fumul?... Atunci pot fuma... E formidabil!... Vă rog veniţi aici. Cu foată plecăciunea. A d-voastră lîră vă aşteaptă la ora 11... Să trăiţi... (închide telefonul).

Ghiţă (aleargă după apă şi întâiu bea el): Mi-aţi plăcut. Dar prea puţin ca d-voastră...

Comisarul: Ghiţă, calcă pe covoare! Auzi, tu, măi, ce'nseamnă ziua de azi pentru mine: Premiul I B... 10.000 lei... Le-am trimis, ce-i drept, 45 de poezii, dar mai puteam să le trimet încă două sute. Unu-i Pacosteanu...

Ghiţă: Le ţineţi şi pentru alte concursuri... Păcat că nu-s zece concursuri pe zi... Intr'un an am fi milionari...

Comisarul: Acum să anunţăm familia, poliţia, ziarul, oraşul... Săracul Eminescu, păcat că nu s'au ţinut aşa concursuri şi pe timpul lui. El, doară el, ar mai fi luat premiul... Pentru artist nu trebue mizerie, ca să-ţi exciţi nervii. Îi suficient să te'nsori. Cu o condiţie: viitoarea să aibă şi-o mamă... E de-ajuns să devii sensibil... Acum să formăm numărul de-acasă (formează la telefon numărul). Allo, da, aici eu I B, pardon Julică. Pune-o, te rog, şi pe mama soacră la telefon şi roag-o, acum măcar, să tacă şi să mă asculte, prima oară de când sântem căsătoriţi. Da, poţi s'o chemi şi pe bucătăreasă, numai, apoi, să facă ceva atmosferă prin cartier, asta... gratis, tot o plătesc eu... Ei, acum ţineţi-vă bine de mâini, să nu cădeţi: ....am luat I B... ha, ha, ha, am luat premiul I B la concursul de sonete... Ce-ai spus?... dece? Asta-i bună: talentul... Am luat şi 10.000 de lei... Detaliile urmează... Vreau atmosferă... Nu uitaţi să strângeţi covoarele şi să stingeţi lumina la bae... da... pa, pa... (închide telefonul). O să rămână soacra tablou, păcat că nu suferă de inimă, cine ştie ce urmări fericite mai avea I B... Parcă o aud cum spunea: măi Iulică, mai lasă mă rog poeziile şi pune mâna să mai ştergi şi mata un praf să se cunoască în casă că avem şi noi un soţ... (Intră gardianul Costică).

Costică: Do... do... do... domnu' şă... şăf, a... a... de.. deraiat tre... trenu!

Comisarul: Foarte bine, ce te pierzi aşa? Află că nu e nimic pe lângă I B. Mai sunt şi alte trenuri, dar I B e singurul...

Costică: Do... do... do... domn Co... co... comisar s'a... s'a...

Comisarul: Lasă că-mi spui mâine... (se uită la ceas). E 11?... Indată vine şi maestrul Odiseu. (Gardianul Costică iese afară). Măi Ghiţă, să-mi iei un pachet de Naţionale, dar să le numeri pe toate, băete, şi dacă se poate, să fie una în plus...

Ghiţă (aparte): Zi mare, să-i cumpăr un pachet întreg...

Comisarul: Acum să profităm de situaţie, inculpata inimei mele. (formează numărul la telefon). Allo, Miţişor dragă... Nu e Mircea, e Julica... Ai căutat să mă'ncerci? Ha, ha, ha, pe mine?... Acum ceva discreţi, auzi am luat premiul I B. Da şi 10.000 de lei... Cum? Cum să-ţi trimit 5000 de lei, parcă ai fi nevastă-mea; numai ea... Pentru tine am altceva:

„Dimineaţa, stele de azur,
Iubita mea, iţi spun bonjour..."

(Intră Ghiţă. Pacosteanu schimbă vocea)

„deci bonjour", domnule şef. Vă sărut, scuzaţi, respectele mele... Trec diseară şi aranjăm... Respecte. (închide telefonul). Dece nu baţi la uşă, când intri?

Ghiţă: Dumneavoastră aţi spus că se uzează...

Comisarul: Şi vrei să spui că n'am dreptate?... (Numără restul, atent). Iar ai luat bani tociţi. Na şi ţie 5 lei. De, am luat I B. Dar, vezi, acum să te-apuci să te'mbeţi. Strânge, să-ţi cumperi o pereche de cisme...

Ghiţă: Cum, banii ăştia sunt pentru mine?...

Comisarul: Pentru tine, până nu mă răsgândesc...

Ghiţă (aparte): Aşa ceva nu mi s'a întâmplat de douăzeci de ani de când sunt aici... (Se aud bătăi în uşă. Gardianul Ghiţă pleacă).

Scena IV-a

(Intră excrocul internaţional cu gardianul Costică).

Costică: L... l...am a... a... adus pe... pe...

Comisarul (către gardian): Ieşi af... afară... (devine servil). Luaţi loc, domnule Dunăre. Poftiţi pe covoare. Aveţi scaun, vă rog...

Excrocul: Halal poliţie, aşa zic şi eu, care le cunosc pe toate... (către comisar) Vă mulţumesc, recunoscător...

Comisarul: Îmi faceţi onoare, maestre Odiseu. Ştiţi povestea cu mine. Dar mai întâi, domnule Maria, cum aţi călătorit?...

Excrocul (aparte): Ce-o fi având oare? Când Odiseu, când Maria, când Dunăre?... (către comisar) Până în gară foarte bine, dar... (face semn cu mâinile pentru cătuşe).

Comisarul: Domnule Bârzoani, poate doriţi o gustare? N'aveţi idee ce fericit sunt că vă văd...

Excrocul (aparte): Desigur, pentru cariera d-voastră voi însemna mult...

Comisarul: Vreţi să spuneţi de I B? Foarte subtil. Semănaţi cu Virgil...

Excrocul (aparte): Da, Virgil în Infern...

Comisarul: Doriţi să-i cunoaşteţi pe toţi ai casei? S'ar bucura, ne-am bucura că vă simţim în sânul familiei...

Excrocul (aparte): Să ştii că are vr'o fată de măritat. Mai bine la închisoare...

Comisarul: I B şi 10.000 de lei! Vă sunt recunoscător...

Excrocul: Cum aţi spus? 10.000, s'au pus şi premii pe capul meu?...

Comisarul: Spiritual sunteţi. Premiul I-a câştigat capul meu, ha, ha, ha... Domnule Dunăre, cât doriţi să staţi la noi?

Excrocul: Depinde, cred că vre-o zece, douăzeci de ani...

Comisarul: Formidabil sunteţi. Vă simt ca un frate. Îmi daţi voie să vă sărut, aşa colegial? (Se repede şi-l sărută. Între timp intră detectivul).

Detectivul: Doamne, ce văd? (Închide uşa şi bate din nou) Permiteţi, scuzaţi că vă întrerup, dar aş avea şi eu câteva chestiuni, ce-i drept, nu aşa de intime, dar toi...

Comisarul: Cum, domnule, şi dumneata scrii poezii?

Bisericuţă la Horecea (Cernăuţi)

Detectivul: Aproape, nu tocmai poezii, dar...

Comisarul: Hai, lasă modestia. Vino cu noi la masă. Uite, domnul Odiseu merge să se bărbierească şi ne găseşte dumnealui...

Detectivul: Dar nu-l mai găsim noi pe domnul „noul Odiseu", nu-i aşa amice?

Comisarul: Mai respectuos cu maestrul Odiseu!...

Detectivul: Asta-i bună. Bine zis „maestrul" Odiseu, maestrul Odiseu..! A călătorit, ce-i drept, cu multe peripeţii... Capone cu perucă!...

Comisarul: Cum, dumneata nu eşti maestrul Odiseu? E excrocul Capone cu perucă?...

Excrocul: Exact!...

Comisarul: Auzi, domnule, ce coincidenţă... La o parte de pe covoare, excrocule. Ne-am şi sărutat. Vino cu mine, să te predau la primul post... Capone cu perucă. (Ies cu toţii. Intră redactorul Apostol-Maria-Demetriad).

Scena V-a

Jugănaru: Aici locueşte poetul, cuibul de vis? Doamne, să sfârşească bine!... (Intră Ghiţă).

Ghiţă (aparte): Ăsta-i fiorosul Capone cu perucă. Ce mai clae de păr... (tace). Ia ascultă, individule, cum te-au lăsat liber aici?...

Jugănaru: Aş dori să-mi daţi voe să mă prezint...

Ghiţă: Lasă, prietene, scuteşte-ne de onoare. Fereşte-te de covoare, căci e iad...

Jugănaru: Mă scuzaţi, plec şi vin mai târziu...

Ghiţă: Ha, ha, ha. Chiar vrei s'o ştergi aşa, Capone? Te ţii de glume...

Jugănaru: Numai un ziar dela chioşc şi mă întorc...

Ghiţă: E truc vechi, individule. Nu sunt boboc în meserie... 25 de ani... (Ghiţă îl strigă pe Costică. Acesta vine într'un suflet).

Costică: Pre... pre... prezent! E... e...ste...

Ghiţă (îi face semn): Ai grijă de domnul, până vin eu... Atenţie!... Mă duc după şeful. Nu uita: ochii şi individul... Datoria... (iese).

Costică: In... în...ţeles! Ci... ci... cine e... eşti du... dumnea...ta ta?

Jugănaru: Apostol-Maria-Demetriad-Bârzoani-Dunăre-Odiseu dela „Freamătul muzelor".

Costică: P... pa... patru...zeci de... s... sfinţi. Te... te mâ... mâ...nâncă... Pu... u...işor! Ţi... ţi...am tr... tri...mis... so... sone...te cu vio...let... Ţi...ara...tă... acum şe... şeful!

Jugănaru: E... e... eroare. Scuzaţi vă rog... (gest de scuză).

Costică: să... nu... te... te mai bâl... bâl... bâlbâi... c'o... c'o... în... începi cu... cu... mi... mi... mine... (Intră Pacosteanu și Ghiță).

Ghiță: Ăstai Capone cu perucă... v'am căutat până acum...

Comisarul: Cum un alt Capone cu perucă... Uite-l pe covor... (către Demetriad). Cine îmi ești excrocule?

Jugănaru: Apostol-Maria-Demetriad Dună...

Comisarul: Scuzați, vă rog, poftiți pe covor. Un scaun pentru maestrul Odiseu... Vai ce nenorociri... Iertați, știți, cu serviciul (foarte încurcat). Vă rog luați loc. Cred că nu v'ați plictisit deloc până acum...

Jugănaru: A! Foarte plăcut, clipe de neuitat, domnele Pacosteanu..

Comisarul (foarte servil): Doriți poate ceva, maestru Odiseu, pardon Dunăre?

Jugănaru: Vă mulțumesc, deocamdată nimic. Sunt sătul!

Comisarul: Foarte bine! Scuzați; știți nu-i ușor de suportat premiul I B...

Jugănaru: Tocmai pentru el am venit, cele 40 de sonete...

Comisarul: 45, da 45.

Jugănaru: Scuzați, 45, au căzut pe mâna criticului Buretescu. Om de talent, dar are obiceiul să bea.

Comisarul: Art. 142, pag. 87, aliniatul 3, rândul 8 cu litere mici...

Jugănaru: ....și tocmai acest Buretescu a fost indicat de comisie să citească poemele dar le-a pus într'un sertar și gata... a uitat unde... :

Comisarul: Auzi, bestia: beție, neglijență în serviciu...

Jugănaru: ....le-a uitat în sertar și nu l-ea găsit decât după concurs...

Comisarul: Criminalul!...

Jugănaru: (se scoală în picioare). Revista noastră, personal, vă cere iertare și are obligația morală de a vă premia public, post concurs, cu premiul I B, plus 10.000 de lei recompensă materială.

Comisarul: Inteligenți oameni... (emoționat până la lacrimi).

Jugănaru: Voiu publica în numărul viitor o desmințire precum și în fiecare număr câte un sonet în chenar...

Comisarul: Chenar dublu vă rog, roș și violet...

Jugănaru: ....alăturându-vă în cuprinsul revistei o fotografie...

Comisarul: Cum doriți? Singur sau cu toată familia?

Jugănaru: Singur, domnule Pacosteanu...

Comisarul: Foarte bine... Am să vă dau una uniformă și una în particular de când eram tânăr cu plete, plete...

Jugănaru: Poeziile vor apare pe rând...

Comisarul: Maestre Dunăre, mai am vre-o două sute. Pot să vi le trimit să aveți pentru doi ani... (sună telefonul). Scuzați, doar câteva secunde...

— „Allo, aici eu... da și maestrul Odiseu... Expediați imediat geamandanul cu poezii... și fotografiile, toată colecția dela 3 luni până azi... imediat, le așteaptă maestrul cu mare nerăbdare... la revedere..." (închide telefonul).

Acum îmi permiteți să vă invit la o gustare și un vin vechi, lângă un premiu nou.., Ghiță fuga la restaurant...

Jugănaru: Dragă colega, o rugăminte, mai corect o informație spune-mi când pleacă acceleratul de București...

Comisarul: (jovial). Cu plăcere: la ora 1·45 și trei secunde și jumătate; ajungeți la ora 11 la București așa că la ora 13 îmi veți expedia și banii...

Jugănaru: Îmi permit să îndrăznesc, abuzând de politețea dumneavoastră și să vă rog de loc...

Comisarul: (exagerat de amabil). Maestre, a mea e gara și pentru poetul Odiseu am un loc, două, trei un compartiment, un vagon, un tren, toată linia dacă doriți...

Scena VI-a

(Intră poetul **Hujdea**, redactorul ziarului local și romancierul **Dan-Prut**).

Comisarul: Hei, oaspeți căzuți din cer (îl sărută demostrativ pe Hujdea) Maestru Dunăre Maria, acesta a anticipat totul în ziar într'o notiță, să vedeți, mâine cum îmi publică fotografia cu autograf comentând cu litere de-o șchioapă evenimentul cultural ce are meritul pentru orașul acesta a-l face, prin mine cunoscut omenirei...

Acest simpatic Dan-Prut îmi va face recenzia la cele cinci volume în manuscris...

Hujdea: Domnilor, vă rog să ne explicați și nouă. Noi nu înțelegem nimic, absolut nimic...

Dan-Prut: Bănuim și nu prea...

Comisarul: Domnii mei aflați că evenimentul cel mare s'a înfăptuit: sarcasmul a fost încriminat și eu, Pacosteanu Iulius în calendar, am fost aplaudat frenetic și am luat premiul I B...

E o cinste și o dreptate pe altarul artei. Eu nu sunt tradiționalist, suprarealist, ultrarealist, impresionist, expresionist, eu domnilor vă declar că sunt un poet care gândesc original...

Poezia mea e adâncă, melodică, oricând se poate cânta, oricând...

Dan și Hujdea: Să ne trăiești Pacostene, meritoriu fiu al urbei, ne vom mândri oricând cu numele tău...

(Intră Ghiță cu gustarea și vinul).

Comisarul: Domnii mei, poftiți vă rog. Îmi faceți mare plăcere și onoare. Vă rog. Odată în viață I. B. Săracul Eminescu, ce mizerie pe el...

(Atmosferă de veselie, exclamații pentru Pacosteanu).

Dan: Să mai vie un rând...

Hujdea: Icre, domnule salată de icre...

Comisarul: (deoparte lui Ghiţă). Ascultă Ghiţă, să-l pui pe Costică să servească; el are mai mult tact, merge mai încet, serveşte mai rar, mai nobil... Dacă merge aşa mai departe, într'o oră nu rămâne nici amintire din cei 10 000 de lei...

Du-te şi dă ceasul de pe peron cu un sfert de oră înainte... Apoi vorbeşte cu mecanicul de pe locomotiva de manevră să mai treacă pe-aici şi să mai fluere din când în când... Poate va înţelege şi se va pregăti de drum... Eu sunt econom... şi aşa o masă îmi face rău... (către cei dela masă). Faceţi-mi plăcere şi mai serviţi; vă rog să serviţi... (Ghiţă iese, Pacosteanu încet). Asta-i o crimă, încă un premiu şi gata cu leafa...

Jugănaru: Coane premiant, să-ţi dea Dumnezeu sănătate şi să ne iei toate premiile... Eşti un mare poet, om larg la inimă şi spirit... Deci să ne ridicăm şi să bem un pahar în sănătatea premiantului, poet Pacosteanu... (toţi beau). Al doilea pahar va fi în sănătatea doamnei (al doilea pahar). şi al treilea să-l golim în sănătatea mamei soţiei poetului...

Comisarul: Nu vă rog; e oprită de medic să bea vin...

Dan: Domnilor, atunci să bem şi acest pahar tot pentru bucuria lui Pacosteanu, nu puteţi să ştiţi în adâncul sufletului cât e de fericit acum când ne vede... (se aude fluerând locomotiva).

Comisarul: Domnii mei, nu veţi putea oricând înţelege cât e de grea despărţirea de maestrul Maria Odiseu. Colega Dunăre, aud trenul fluerând şi ştiu cu durere că trebue să pleci...

Jugănaru: Adânc pătruns şi sincer provocat de sentimentele camaradereşti, ne dorind să-ţi ştirbesc din aureola zilei de azi, m'am decis să plec mâine şi să facem...

Dan: Să trăeşti măestre Apostol, până dimineaţă, în prelongen...

Comisarul (disperat): Domnii mei, nu doresc ca acest eveniment să aibă urmări penibile pentru cotidianul nostru căci îl ştiu pe măestrul Dunăre ce om calculat este. Eu îmi voi rezerva bucuria şi vă promit că pe viitor o vom face sărbătorirea pe trei zile... Acum (se uită la ceas). e 1 şi 15' pardon (se uită spre fereastră la ceasul depe peron). e 1 şi 30', deci cu durere e timpul să ieşim pe peron... (răsuflă uşurat).

Jugănaru: Da e drept, timpul e ban, întâi datoriile... (se ridică toţi şi ies pe peron. In fruntea grupului e gardianul).

Ghiţă (care strigă): „Compartimentul care scrie rezervat „scarlatina" e pentru domnul contopist" (In scenă numai Costică).

Costică: E... e... ne... mai... po... po... menit: vin, ta... ta... tartine; e... e bo... bol... bolnav şăfu'... (se aude trenul fluerând. Glasul lui Pacosteanu domină). „nu uita chenarele şi mandatele" Mă... duc... să... văd... mi... mi... nunea... (iese).

I. Sima — Portret

Scena VII-a

(Intră Hujdea şi Dan-Prut).

Hujdea: E grozav artistul, de-ar juca pe scenă la fel ar fi formidabil. Jurai că-i Apostol şi nu Jugănaru. Ce mimică, ce vervă, seriozitate, calm... siguranţă...

Dan: Formidabil şi eu era să-l cred Apostol-Maria-Demetriad...

Hujdea: Şi Pacosteanu a fost bine, domnule. Era numai o explozie de fericire. Numai să-l auzi mâine la redacţie;

„Ce faceţi cu poza? Să apară notiţa pe două coloane; fotografia mărită la mijloc în chenar mov şi roş...".

Dan: Uite, eu îl cunosc pe Pacosteanu, nu-i tocmai brutal, dar totuşi să-i spunem, să-i spui comisarului, că a fost o glumă...

Hujdea: De aceeaşi părere. Numai să i-o spui tu!...

Dan: Nu uita că numai de-o săptămână am ieşit din spital... şi apoi tu eşti mai impunător, mai voluminos, mai prezentabil, pentru chestiuni de-acestea delicate...

Hujdea: Bine dragă dar uiţi că ideea, celula fundamentală a dezastrului probabil ce va urma, a fost a ta...

Dan: Ţi-e greu să-l iei deoparte?... „Dragă Pacostene, ştiindu-te prieten şi spiritual am vrut să-ţi fiu pe plac şi să-ţi facem o glumă... Ha, ha, ha, nu te bucuri...

L-am rugat pe artistul Jugănaru, i-am pus perucă şi servietă, l-am învăţat să vorbească şi ha, ha, ha, nu te bucuri, l-am dat drept Apostol-Maria-Demetriad... ha, ha, ha. Aşa că I B e o glumă, dragă, ha... ha... ha...". Ei vezi ce simplu este... El se va prăpădi de râs, când va auzi...

Hujdea: Aş dori să primeşti tu râsul pentru mine... tot e simplu, plus că eşti şi în vervă... Apoi cu spitalul eşti mai obişnuit... simplu... ha... ha... ha o să facă Pacosteanu când va cheltui câteva mii... optimistule...?

Dan: Aici e nodul... De compromis a fost totdeauna, dar cel puţin înainte nu ştia... Însă cu miile e grea problemă... (intră Odiseu).

Jugănaru: Ce să fac mă, am sărit din tren şi copoiul după mine, a tras cu revolverul, fug pe peron nas în nas cu Pacosteanu, fug înapoi bâlbâitul. Salvaţi-mă, fraţilor, că e crimă...

Dan: Şterge-o măi. Lasă că Hujdea va lămuri totul, însă fugi pe la intrarea dela restaurant... Fugi cât mai e timp... (Jugănaru iese).

Hujdea: Măi tu eşti asigurat pentru accidente?... Nu râde, e prudent... De fapt tu eşti autorul moral...

Dan: Eu, eu, eu am alergat după Jugănăru, eu am scris notiţa de azi din ziar, eu am pus totul la cale? Ha, ha, ha... (sună telefonul, Dan la receptor). Allo... cum tu Miţi?... Nu e Iulică, e Dan... Cum?... spui că ai

vrut să mă încerci... crezi că sunt dela poliție... Nu, între tine și Pacosteanu sunt legături religioase. Vorbim noi...

...Lasă că-l avem la mână pe satir... Aveam nevoie de-așa ceva... Taci... Păcătosul de Pacosteanu (intră Pacosteanu, Hujdea tușește disperat), o merită, Pacosteanu o merită (închide brusc telefonul).

Comisarul: Ce merit, măi Dane?

Dan: Vorbeam la redacție că meritați premiul și încă mai mult...

Comisarul: (le arată ziarul din mână). Ia' cetiți aici să vă prăpădiți de râs... ha... ha... ha... mare om Odiseu ăsta... i-a cetește Dane?

Dan: (citește cu voce din ce în ce mai scăzută). „Eri 24 Martie a. c. distinsul poet Apostol-Maria-Demetriad, redactorul șef al săptămânalului literar „Freamătul muzelor" a părăsit țara plecând pentru o călătorie de informații la Constantinopol. La întoarcere, ne-a promis surpriza unui buchet de poeme"

Comisarul (vesel): Ei cum vă place! Bosforul s'a mutat aici! Ha, ha, ha. Cum i-a dus de nas!... Asta e secretul... N'ați observat? La urmă vorbește de poemele mele...

Dan și Hujdea (răsuflând ferici): Tii, ce 'nseamnă detectiv...

Comisarul: Am cheltuit cam mult 2561, lei ceeace înseamnă că-mi rămân din premiu 7939... Nu-i vorbă, dacă nu fumez doi ani și patru zile îmi scot cei 2561... O fac în mod precis!...

Dan: E drept dar Hujdea nu mai poate de nerăbdare să vă comunice ceva... Nu-i așa dragă! (îi face semn să vorbească).

Comisarul: Ați auzit ce se se vorbește prin oraș: (visător).

„Pacosteanu a fost ales membru al Academiei!...".

„Pacosteanu invitat la Sorbona!".

„Primăria a luat măsură pentru bustul lui Pacosteanu!".

„Strada principală își va schimba numirea în „Bulevardul poet Pacosteanu". Un american oferă 500 000 de dolari pentru casa lui Pacosteanu" Și soacra mea, să vedeți de-acum cum îmi va cere să se plimbe cu mine la braț pe stradă, să se afișeze în public cu Bubi și cu mine...

(Intră Gardianul Ghiță într'un suflet).

Ghiță: Domn' Comisar un individ a sărit din accelerat, semăna la palton cu domnul Odiseu — Eu după el — El a fugit, am tras dar a continuat să fugă.

Dan: Ce noroc! (răsuflă ușurat)!

Comisarul: Adevărat noroc. Dacă-l omora îi găurea paltonul lui Odiseu... Așa că o să-l prindem și îi vom trimite paltonul maestrului... Dar să vedeți, după ce a plecat trenul cu cine credeți că mă 'ntâlnișî față în față: cu Odiseu — Se întoarce și pleacă. — Văd pe un domn care-l salută, mă și apropii de el.

„Îmi permiteți, cine era domnul pe care l-ați salutat? Individul se uită mirat la mine": „un oarecare actor Jugănaru". Ce coincidență, seamănă ca două picături de apă cu Apostol-Maria-Odiseu...

Domnilor nu vă puteți închipui ce coincidență...

Dan: Și tocmai nu prea coincidență... Ha... ha... ha... Să vă povestească Hujdea... cum e cu această coincidență...

(Intră gardianul Costică aducând peruca lui Odiseu).

Costică: Dom... domn... Co... co... comi... sar ui... uita-ți ce... ce... ce-am gă... găsit pe... li... lini... e!...

Comisarul: Ași jura că e părul lui Odiseu... Noroc că suntem dresați: pălăria lui Ulise, pardon Odiseu, avea numărul 42... și peruca (măsoară). are 44... Ați uitat că a fost pe-aici Capone cu perucă... Ha.. ha... ha... Ce coincidență!...

Hujdea: Dragă Pacostene, coincidență și nu prea. Iubite amice și colaborator, știindu-te om spiritual... ha, ha, ha... am făcut... mai bine zis Dan a făcut... Lasă că-ți spune mai bine el, uite că moare de nerăbdare... (asudat și epuizat).

Dan: Continuă Hujdea, că ești pe drumul cel bun. Nu vreau să te întrerup; mărturisește tot...

Hujdea (râde forțat): Ei, cum ești băiat spiritual, ți-am făcut o glumă. ha, ha, ha...

Comisarul: Ce legătură are gluma cu premiul I B!...

Hujdea: Ei, vezi aici am vrut s'ajung: are mare legătură ha, ha, ha, să ți-o spună Dan...

Dan (râzând forțat): Ei, află că lui Jugănaru noi i-am pus peruca și l-am dat drept Apostol-Maria-Odiseu, ha, ha, ha,... cel adevărat e la Contantinopol... ha, ha, ha...

Comisarul: Vreți să spuneți că Odiseu nu-i Odiseu și că premiul I B nu-i premiul I B? Ați fi în stare să răspândiți această minciună în tot orașul, din ură... Afară câțeilor, afară invidioșilor... Egoiștilor, vreți să-mi compromiteți succesul. V'a rămas în gând chestia cu americanul, Sorbona și primăria... Afară invidioșilor, ticăloșilor, afară...

Dan și Hujdea: Cu mulțumiri (ies grăbiți).

Scena VIII-a

Comisarul: I-ați auzit? Vedeți ce înseamnă ura, invidia? Îi hrănești, îți calcă covoarele, le faci cunoștință cu maestrul Odiseu și drept mulțumire, egoiștii turbă de invidie...

Ghiță: Exact!...

Costică: E... e... xa... xa... ct!

Comisarul: Acum să-i scriu prietenului Odiseu. El e sincer (scrie la birou).

„Dragă maestre, Dunăre-Maria-Odiseu.

Pătruns şi îndurerat de furtul paltonului din tren, vă promit solemn că într'o săptămână îl veţi avea înapoi. Serviciul meu e sigur.

După plecarea D-voastră falşii mei prieteni, orbiţi de invidie, după ce i-am hrănit şi mi-au călcat covoarele, au avut cutezanţa să-mi spună că dumneavoastră nu sunteţi dumneavoastră şi că premiul I B nu e premiul I B. Ar fi de dorit să-i înfieraţi puţin la revistă, ca să-i aducem la realitate, căci sunt în stare să răspândească aceste calomnii în toată urbea. Înfieraţi-i, căci o merită cu prisosinţă, egoiştii...

Banii să-i expediaţi pe adresa dela gară, căci acasă nu garantez de primire. Vă reamintesc de fotografii şi de chenare, nu uitaţi, mov şi roş. Vă felicit pentru nota cu plecarea la Constantinopol şi vă mulţumesc pentru surpriza cu poemele mele.

Al dumneavoastră smerit poet:
Pacosteanu Iuliu.

P. S. Vă mai trimit încă şaptezeci de poezii, admiţând să publicaţi câte două în fiecare număr de revistă. Vor urma".

D-Sale D-lui

Apostol-Maria-Demetriad-Bârzoani-Dunăre zis Odiseu
„Freamătul muzelor"
Bucureşti II
strada..... Nr.....

Ghiţă: I-aţi omorît...
Comisarul: O merită indivizii, egoiştii, căţeii...

NECULAI TAUTU

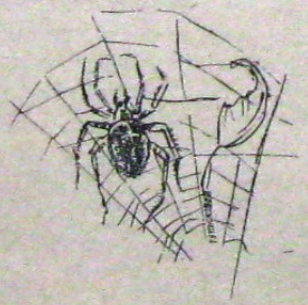

FEBRĂ

Păşeşte nesigur, clătinându-se aproape, pe un covor lung, poate prea lung, moale, de purpură. Semăna cu un covor oriental.

Cam la vreo trei paşi înaintea sa, covorul roşu, ca sângele, pătrundea sub faldurile unor draperii groase, grele, de culoare violetă. Lumina se filtra viorie de undeva din perete sau tavan.

Totul părea ireal.

De amândouă părţile cărăruiei de postav, ca nişte umbre albe, supuse, neclintite, stăteau nişte preoţi împietriţi într'o atitudine solemnă şi adâncă de rugă... Deşi până la draperie erau numai câţiva paşi, totuşi se părea că drumul până acolo e lung şi-i trebue multă putere să ajungă la ţintă...

Ceeace-l suprindea mai mult, era liniştea. O linişte ucigătoare, de grotă. Nimic nu se mişca în încăperea cu lumina viorie ce durea Nimic, nimic nu se mişca. Impetrire totală, rece... O nemişcare bolnavă care-l neliniştea, îl speria. Tăcere chinuitoare. Ar fi vrut să fugă. Avea un îndemn lăuntric, să se întoarcă, dar paşii, aproape mecanici, îl tot aduceau înainte, fără să se poată împotrivi, oprindu-se din mers... Măcar aceasta... Se simţea numai fluid şi parcă nespus de greu, închis într'o carapace de lut grea ca plumbul.

Deodată fără să-şi dea seama cum, ajunge lângă draperie, i se păru că trecuse multă vreme, că a avut mers de melc rănit... Întinse mâinile şi atinse uşor, de frică, catifeaua rece, violetă. Răceala ei era asemenea acelei a unei reptile. Simţi o cutremurare în tot trupul, sguduit de un curent electric, îndată ce atinse perdeaua. Această nouă încăpere semăna într'u câtva cu prima. Era însă mai întunecată... Preoţii purtau — de astă dată — haine negre, lungi şi aveau capetele puţin înclinate în semn de respect, pentru acel ce păşea pe covorul de purpură, ce se ducea spre o altă draperie de culoare albastră. Ceva îl îndemna într'una să meargă tot înainte. Tot înainte!

Ar fi vrut să ştie de unde pătrundea lumina viorie, dar capul

îi era parcă strâns în niște menghine puternice de fier, nu-l putea mișca...

Grăbi pașii. Inima-i bătea puternic, ca a unei păsări speriate, simțea aceasta fără s'o dorească. Era împins tot înainte, unde se părea, sau își închipuia, că va descoperi o taină mare, o deslegare care-l muncește de multă vreme, îl chinuește, îl sleiește de puteri... O deslegare, dar nici el nu știe bine ce este cu ea, ce taină va descoperi...

Știe numai atât că este mânat spre cealaltă perdea de o putere mai mare decât vrerea lui. Îi pare că arde, că munți de plumb îi apasă umerii. Trecerea acestei noui încăperi a fost mai grea. Timpul a trecut mai încet.

La un moment dat i se păru că-l amenință o primejdie și că preoții în odăjdii negre pe care-i lăsa în urmă se luau toți după dânsul, formând astfel un cortegiu în fruntea căruia pășea el: Mircea Mazilu. A auzit chiar hohote de râs, sau de plâns, nu-și dă bine seama ce era.

Aude numai sgomot de pași și respirația preoților care-l urmează. Îl apucă un fel de răceală din spate și mișcările picioarelor și ale trupului începură să se îngreueze sub apăsarea unei poveri nevăzute. Lumina se tulbură. Deveni din violetă, roșie. Un roșu aprins, cu reflexe bizare, ce-i rănea privirea ochilor larg deschiși, care parcă contemplau ceva straniu, tulbure, neînțeles de mintea lui, oricât s'ar căzni.

Se opri locului, nedumerit, neștiind ce să mai facă, unde să meargă.

Unde? se'ntreba el cu glas tare încât întrebarea îl duru, îl săgetă fierbinte prin creer.

Unde? Nici un răspuns, apoi nici nu-l caută, nici nu-l așteptă.

Draperiile se desfăcură larg, ca la o poruncă și'n fața lui se înfățișă o cameră prea mare, cu un aspect interesant, bizar. Prin aer plutea un miros greu, care-l sufoca.

De tavan era agățat un candelabru de argint din care radiau raze roșii. În fund se'nalța un tron cu o pânză de pluș roșu — pereții și perdeaua la fel. De ambele părți ale covorului stăteau iarăși preoți în odăjdii scumpe, grele, toate de culoare roșie. Îl priveau și-l primeau smeriți, dar în același timp prin liniștea lor statuară, sub nemișcarea frunților ca de marmoră roză, parcă ascundeau ceva, pe care el nu trebue să afle niciodată. Fu trezit din gânduri.

Un preot de lângă tron, se desprinse din rând, înaintă catre el. Purta o carte groasă, bisericească.

Făcu o plecăciune și cu o voce a cărui timbru părea stins ca orice sgomot din cameră, îl invită, dacă dorește, să ia loc pe tron, cea mai mare onoare și cel mai mare dar ce i se poate oferi.

Își auzi glasul străin, categoric.

— Nu, nu pot, nu vreau, sunt bolnav...

Atunci preotul îi înmână cartea îndemnându-l dulceag să citească. — Mircea Mazilu aruncă privirea asupra titlului și ceti literele ce păreau scrise cu argint viu: — „Cartea celor trei vieți" și se pomeni că dă, înfrigurat, coperta la o parte și începe să citească avid. Citea cu glas tare.

„Corabia de aur avea pânzele albe. Oamenii ce au poposit flămânzi la răscruce de drumuri, în ceață, erau rătăcitori. Sărutul lor era umed ca cele mai adânci și mai ploioase nopți de toamnă. Mâinile lor nu știau să îmbrățișeze icoanele ce se vindeau pe stradă. Au rămas înspăimântați de ascuțimea turlelor cenușii. — Simțeau că-i dor ochii de se uită așa de sus. Oamenii coborîți din corabia de aur erau rătăcitori, aveau plete lungi, purtau aroma puternică a ierburilor sălbatice și nu știau să cumpere fericirea ce se vindea ca și covoarele de purpură, pe stradă. Se temeau de răsunetul caldarâmului brumat în diminețile tristeților. Unul din aceștia, care cunoștea povestea vrăjitoarei din pădure, s'a îndrăgostit de fiica pictorului din burg. Acesta i-a furat chipul și l-a dăruit fetii sale. Fata îl iubea. Taina chipului a rămas taină adâncă în sufletul ei turburat.

Omul rătăcitor își iubea prietenii și nu i-a ascultat rugămintea de a rămâne.

Într'o zi pânzele corabiei de aur s'au umflat și au început s'o aducă în larg. Fiica pictorului și-a părăsit părintele ce orbea, burgul rece, cenușiu și a urmat omul rătăcitor, cu sărutul umed. Dar marinarii au aruncat femeia în marea înfuriată, ca să rămână uniți până la moarte. Omul, căruia pictorul i-a furat chipul, ca de pe urma tabloului să se îmbogățească, a îmbrățișat calea iubitei...

Corabia de aur a plutit tot mai departe. Oamenii rătăcitori, cu chipurile aspre, cu melancolia depărtărilor în priviri, cunoșteau numai țărmurile stâncoase și căutau să ajungă lângă malul acoperit de păduri întunecoase. Ei știau că de acolo au pornit. Într'o noapte. Într'o dimineață s'au speriat mult: aproape de corabia de aur răsărise soarele, mai strălucitor ca niciodată și fără să știe dece au început să i se închine.

Cineva dintre ei a spus că soarele, corola imensei flori a lu-

minii, este visul întruchipat al celor ce au pierit în valuri. Era așa de luminos că-i fermeca.

Atunci și-au adus aminte de burg, de femeile frumoase de acolo și au întors corabia de aur înapoi, căci încolo pornea și soarele, care le-a furat sufletul și admirația nețărmurită.

Și-au adus aminte de turlele ascuțite ale catedralelor și răsunetul caldarâmului brumat în diminețile tristeților..."

Deodată pierdu șirul povestirii, privirea-i rămase un timp tulbure. Se simțea spânzurat în întuneric, fără să fie om, fără să aibă greutate. Un punct mișcător într'o imensă întunecime grea. Se munci din toate puterile să-și revină, să poată citi mai departe. Atmosfera din fața lui se limpezi brusc, ca prin minune și privirea-i infometată începu să alerge iute, aproape vertiginos, parcă ar cuprinde deodată cu ochii toată povestea. Ea suna astfel: „Bătrânul pustnic trăia în cea mai adâncă grotă din vale. Asculta vuetul furtunii de afară și privea prin smoala întunecimii din peșteră fără să vadă ceva. Bătrânul a fost odată împărat și a pângărit altarele templelor. Era bețiv. Atunci norodul l-a alungat dela domnie. Povestea s'a desfășurat bolnavă ca și hainele ce se târâe greoaie pe pardoseala pietroasă a peșterii.

Departe de lume împăratul a uitat că a stăpânit în trecut, un popor bun și numeros... Când a fugit din cetate și-a luat un vultur mare și puternic.

Aceasta a fost scăparea lui: Viața. Vulturul vâna prin pădurea din apropiere și pustnicul avea astfel cu ce să-și astâmpere foamea. Și anii trecură pe lângă ei cu arătări din ce în ce mai urîte.

Copacii din pădure deveniră umbroși, iar pereții grotei începeau să se surpe. Diminețile coborau pe pământ și'n suflet, mai triste cu lumini galbene șterse... Amurgurile răneau privirile. Amândoi îmbătrâneau, încetul cu încetul și vâna albastră de apă de lângă peșteră a'nceput să curgă mai domol.

Seca.

Pe vatră flăcările vreascurilor jucau neastâmpărate. Umbrele de pe pereți speriau pe bătrân. Vulturul mare și puternic nu s'a mai întors de la vânat. Pustnicului îi era foame și sete. Într'un târziu pasărea frumoasă se'ntoarse fără vânat rănită la o aripă.

Afară era furtună.

Copacii trosneau neputincioși.

Vuia pădurea.

Vulturul a fost rănit de săgeata unui vânător, din suita noului împărat ce stăpânea ținuturile și n'a putut să aducă prada.

Deabia s'a'ntors.

Pustnicul era flămând și însetat, vulturul era rănit de săgeată și de durerea că nu și-a putut mulțumi stăpânul, căruia i-a rămas credincios, chiar și după ce acesta a fost alungat dela domnie.

In ochii bătrânului a pâlpâit flacăra pornirilor de altă dată, iar privirea vulturului cădea ceața oboselei, adormea.

Pustnicul se ridică și luă un cuțit vechiu, ruginit, de care nu se folosise de mult timp, se apropie încet de vultur și-l înplântă adânc în inima acestuia, omorându-l ca să-și astâmpere foamea și setea.

Tăie aripa rănită și o puse pe jăratec ca pe urmă s'o mânânce, îi mai era și sete. Stoarse sângele vulturului în căușul mâinilor și-l sorbi luminat la chip. Fără să știe că sângele era otrăvit de săgeata vânătorului, din suita noului împărat, ce stăpânea ținuturile. Bătrânul murea aducându-și aminte de prezicerea unui mag: „dacă te vei întoarce, încă odată, la pornirile tale sângeroase vei muri răzbunat prin sânge nevinovat".

Apoi dădu de a treia poveste și o ceti înferbântat, nadușit, cu buzele arse de arșiță. Simțea într'una nevoia să citească cu glas tare, aproape strigător.

„Imens era palatul dinspre Soare-Răsare. Numai limbile orologiului, de sub cupola principală, măsurau cam vreo două sute de pași. Stăpânul acestui minunat rod al gândirii omenești, ridicat de cei mai renumiți arhitecți, a murit răstignit pe un munte, în vârful norodului care i-a dat să bea oțet.

Și era bun stăpânul...

A venit altul.

Zările s'au întunecat, căci pașii acestuia lăsau urme de sânge pe pardoseala și scările de marmoră albă ale mărețului palat. Prin norod mergea vorba că el e vinovat, că a asmuțit mânia poporului asupra primului stăpân... Și presupunerea deveni adevăr într'o bună zi.

Un înțelept s'a desprins din mijlocul poporului și a pornit cu capul descoperit, să vorbească noului stăpân despre ceeace gândește norodul. Înțeleptul a'mbrăcat cămașa morții căci știa el unde se duce.

Stăpânul l-a primit, apoi i-a ascultat povața:

„Stăpâne, stăpâne, lasă palatul, parfumurile și femeile și du-te în pustie și pocaește-te. Păcatul ce le-ai făcut e prea greu să-l ispășești.

Înțeleptul a știut unde se duce.

Stăpânul mâniat că-l povățuește unul din prostime, a poruncit ca îndrăznețul să fie spânzurat pe munte, în văzul tuturora. A plecat

chiar el să vadă cum își va da sufletul neînțeleptul care a vrut să se măsoare cu înțelepciunea lui..

Norod era puțin și abătut.

Când chipul înțeleptului începu să se strâmbe de durere, stăpânul începu să râdă cu hohote nestăpânite. A râs stăpânul.

A râs.

A râs tare că la sfârșit, poporul în loc să-l conducă la palatul măreț, l-a dus la vraci. Nu s'a putut vindeca... Râdea 'nainte...

Tot mai tare.

Tot mai mult.

Râdea de ceeace a făcut.

Atunci norodul a adus alt stăpân, frate cu primul. Iar acesta a șters urmele pașilor de sânge de pe pardoseala și scările de marmoră albe, pe care le lăsase al doilea stăpân.

Era frate cu primul".

Rândurile se sfârșiră aici dar privirea înlăcrimată a lui Mircea Mazilu, din cauza sforțării, continua să alerge pe fila albă. Într'un târziu i se păru că surprinde titlul unei povești, care suna astfel: „Viața lui Mircea Mazilu" — după aceea însă foile au ramas albe, enervant de albe. După cât se vede viața mea n'are nimic interesant și cu toate acestea are, chiar dacă nu este scrisă, se gândi Mircea, mișcându-se. Decorul se schimbă fulgerător și preoții dispărură. În fața lui în loc de tron se înfățișă, pe neașteptate, o oglindă mare în care nu-și vedea chipul său, ci florile sângerii pe care le aduse Gabrielei la a doua întâlnire.

Când?

Nu știe!

Se uită mai atent. Dincolo de imaginea florilor râdeau două chipuri. Pe unul îl recunoscu, era al Gabrielei în poziția în care-i plăcea mai mult, al doilea era chipul unui bărbat cam de vreo 35 ani.

Nu-l cunoaște. Ba da. Își amintește că i-a povestit cineva despre el, l-a descris cândva, într'o seară când cețurile coborau pe pământ. Adică este adevărat: Gabriela n'are nici o afinitate față de el dar nu să și-l iubească. Trebue să se împace cu gândul acesta, e singura lui scăpare. Uite, chipurile din oglindă au dispărut, a mai surprins lângă ele un altul, semăna cu acela a lui Teodor Christu — tatal Gabrielei. În locul chipurilor buchetul de flori a crescut enorm — flori roșii. ca lumina, pereții, covorul, tronul, preoții care au reapărut și-i zâmbeau acuma... De undeva răsbi un glas dulce ca mierea.

— „Dece nu te așezi, are să-ți fie mai bine".

Da, da, îi tremură picioarele, l-a tulburat mult! Și totuși simțea că nu trebue să se așeze pe scaunul acela. Nu, chiar dacă ar fi să moară, nu; să fugă, să fuga... Îi e greu, deabia se mișcă. Vru să se întoarcă, dar își aminti de ceva.

Florile din oglindă. Nu le va lăsa.

Le va lua cu el, sunt ale lui. Întinse brațul și pumnul lovi în luciul rece al oglinzii, spărgând-o.

Sgomot... și iar sgomot.

Simți o durere care-i săgeta tot corpul. S'a tăiat. Privirea i se împăienjeni. În cameră năvăli un întuneric des iar atmosfera se umplu cu un miros greu de doctorii.

Bâjbâi cu mâinile în toate părțile ca să găsească o portiță de scăpare, ea însă nu i se arăta nicăeri. Involuntar privi tavanul, de unde începu să se filtreze încet, încet de tot o lumină cenușie, grea. Lucrurile începură să prindă contur. Întâi un tavan alb.

Apoi un bec alb.

Pereți albi.

Odaia albă. Și oamenii în alb. Era întins într'un pat.

— „Are febră, are febră, repeta cineva din cameră, ascuns de cenușiul luminii. Nu putea deosebi încă oamenii, ce se mișcau prin camera vastă, ca niște umbre.

Își amintește că e'n spital.

Cineva hohotea plângând, dincolo de pereții albi ai camerii. Apoi liniște albă, dureroasă.

„Sunt bolnav, am febră, se gândi Mircea Mazilu, venindu-și puțin în fire. Oare de ce mă țin de mână și mi-o pansează... El nu știa că lovise, fără să știe, în vasul de sticlă în care sora Dona a pus florile aduse de prietena lui Lygia. N'a mai venit nici aceasta. A așteptat-o... Florile s'au veștejit.

Buzele lui Mircea au ars sub arșița dogoritoare a febrei. N'a venit și de câte ori se deschide ușa camerei crede că o va vedea intrând.

Deabia acum câteva zile în urmă, de când a aflat taina lipsei. n'a așteptat-o. În definitiv nici nu-i interesează.

Doamne, dece are mintea clară, și gândurile îl lunecă libere, iar trupul îi este de plumb? Ce vor oamenii aceștia strânși în jurul lui? A... da, vor să-i dea puterile vieții. Ar fi vrut să spună ceva, s'o cheme pe sora Dona, să ceară apă, căci simte cum căldura îl topește ca pe o lumânare ce arde să lumineze...

N'are glas, nu poate.

Privirea i se 'ntunecă, îl doare crunt, nici nu știe unde. Geme. Ridică mâna ca să i se dea o injecție cu morfină, să-i atenueze durerile. Nimeni nu se mișcă. Ba nu, cineva s'a apropiat și-i dă ceva să bea. Deabia înghite lichidul amar.

O soră i-a pus termometrul, și-i numără bătăile furtunatice ale inimii. Mircea Mazilu simte că se pierde. Apoi aude un glas stins pe care vroia să-l înțeleagă.

— „Pulsul 140, temperatura 40°.

— „Cât? cât? întrebară mai multe glasuri speriate, tremurătoare. In odaie se răstigniră câteva suspinuri adânci.

Cineva vorbi:

— „Păcat, era tânăr, tânăr.

— „Păcat, îi răspunse o voce de fată". Era glasul molatec al surorei Dona.

Atât. Se mai trezi odată. Cei din cameră, șopteau ceva în cenușiul des al luminii.

— „Vine, vine doctorul Linescu, a fost chemat telefonic". Se deschise ușa, mai departe nu-și aduce aminte ce s'a întâmplat.

Il năpădi un fel de căldură, care-i fură limpezimea gândului... Totul îi părea tulbure... Mișcător. In minte începeau să se'nfiripe iarăși acele trei povești, pe care le cunoștea de undeva, le-a trăit, sau le-a scris într'o cârciumă, cu lumină galbenă, amară, bolnavă. Deodată îi păru că află enigma, murmură încet, speriind pe cei de lângă el:

— Atunci când am tras, prin fereastra deschisă, în tatăl Gabrielei, soția mea și'n amantul ei. Atunci... după aceea, apoi am devenit celebru, m'am apărat fără ajutorul colegilor din barou. Am devenit celebru, așa cum a vrut Gabriela, dar ce folos. Apoi am plecat, să mă 'ntorc altul, iute m'am întors, dar ce folos, ce folos... Gabriela, dece a trebuit să fie așa?

Și chipul femeii iubite începu să strălucească, ca o corală de lumină, în mijlocul unui întuneric adânc, înspăimântător de adânc... Părea că înțelege cele trei vieți.

S. ANTON

FUGA DIN ORAȘ

Vino, dragă, să fugim de-aici,
Străzile de piatră sunt prea mici,
Zidurile reci de mult mă strâng
Și mi-e dor de văduvitul crâng.

Pentru noi în taină s'a gătit
Ca o fată mare de nuntit,
Și ne-așteaptă 'n drum la cotituri
Și ne strigă iar cu mii de guri.

Vino, dragă, de-aici să fugim
Inapoi în veci să nu venim,
Pentru mine orașul este mort,
Nici în amintire n'am să-l port.

EMIL ZEGREANU

DRUM PESTE VIAȚĂ

Pe drumul acesta de humă
Voi sta efemer, ca o brumă;
Sorbită de soare'n poiană,
Culeasă de iele în rană.

Când gândul îmi intră în ceață
Mă simt deslegat de viață.
Pornesc fără țintă și zare
Hoinar, spre etern, pe cărare.

In suflet îmi creşte hotarul
Ca'n ochii săracului darul.
Voi trece lin ca o cântare
Din buciume, fără mustrare.

Când gata voi fi de plecare
Mi-oi strânge comorile care
Mi-au stat peste ani baldachin,
Iar vieţii-i voi spune: amin.

LEON ŞANDRU

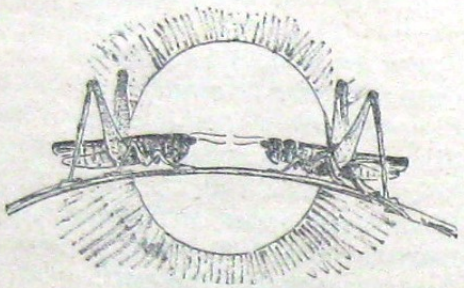

HOLDA

Pentru tine port cerul, pentru sărut în palme,
Holdă cu calde linii, în inima stepei icoană;
Din lut, din aburul peste spicele grase, în goană
Fiinţa mea isvoare bucuriei o să darme.

Am secerea 'n mână să pornesc prin smalţ pierdut
Către camara darurilor din joc de rândunici.
Mirezmele vin iar pe vânturi şi urzici
Către culcuşurile lâncede din lut.

Silabişind arşiţa Fata Morgana dantelată
Creşte de argint până ce s'a limpezi.
Pe drumuri aurul viind înaltă carăle şi ni
Le trimit în hambare meştesugite din slovă 'nsetată.

Faceţi loc, faceţi loc să v'aduc bucate roditoare
Ale ţarinei cum Domnul mi-a poruncit —
Şi tălcul sângele în vine a împărtăşit —
Mi-aplec urechea slovei în îndoită cântare.

D. LOGHIN

INTERIOR

Eu nu-s decât o uliţă pustie,
Într'un sat în toate prea sărac;
Nici pasările nu vor să mă ştie;
Singurătăţi, le strâng ca într'un sac.

Eu cerul tot, crispat în pumni îl ţin,
Şi mă'nvelesc doar cu tristeţi într'una;
Dece toamnă iarăşi îmi dai din cupă-ţi chin,
Să-l beau, ca un osândit pe nedrept, minciuna.
Nici nopţile nu-mi mai dăruiesc stele,
Ca'n alte ori când încă străluceam;
Dimineţile, nu-mi mai întreabă gândurile mele,
De pomii primăverii pe care-i înfloream.
Primăverile s'au dus de mult pe alt drum;
Eu nu mă văd decât o uliţă pustie,
Într'un sat ars de tristeţi şi prăfuit de fum.

Am rămas departe să mă hrănesc cu stele,
Cu azur ceresc, cu tânguiri şi sărăcie;
Învelindu-mă cu tristeţi din toamne rebele.
Într'un sat, o biată uliţă pustie.

TUDOR P. STOICA

Misionari bucovineni

DIMITRIE SCUREI

In luminoasa monografie ce-a dedicat, amănunţitoare, şcoalei normale „Carol I": *Trei pătrimi de veac de activitate*, d-l I. G. Marinescu, fost însuşi vreme îndelungată director al acestui aşezământ, a găsit potrivit să evoce dintre antecesori, alături de *Georgiu Radu Melidon* ale cărui scrieri şi adaptări se găseau prisoselnic în biblioteca gimnasiaştilor lui Pumnul, pe meritosul *Dimitrie Scurei*, care a diriguit Şcoala de la Câmpulung între 1896—1898, adică în cei dintâi doi ani de funcţionare acolo.

Cercetătorul ţinând seamă şi de precizările biografice despre Scurei, tipărite în publicaţiile cernăuţene din ultimul timp, rotunjeşte din scripte şi amintire personalitatea profesorului cu obârşia în Caliceanca, unde până astăzi neamul său de meseriaşi trăeşte în modestie. Se complectează astfel un capitol al reprezentărilor bucovinene, interesând deopotrivă misionarismul didactic şi istoria literară în stăruinţa ei de a reconstitui ambianţa prietenilor — cazul Scurei fiind o tangentă în biografiile lui Eminescu cu care şcolărise la Cernăuţi [1]), lui Odobescu a cărui formaţie şi-o va însuşi în ordinea pedagogică [2]), lui Caragiale lângă care se întâlneşte prieten [3]), lui Creangă, cu care pare să se fi cunoscut în Bucureşti.

---

[1]) *G. Scraba*, în „Neamul românesc pentru popor, An. XX (1932), pp. 314—316. *Leca Morariu*, în „Buletinul Eminescu", An. IV (1933), pg. 31 şi An. VI. (1935), pg. 47; *Augustin Z. N. Pop*, în acelaşi *buletin*, fasc. 20 (1940); *Aurel Vasiliu*, în „Revista Bucovinei", An. I (1942), pg. 36.

[2]) Scurei se va desăvârşi în Şcoala de Aplicaţie din Bucureşti, pusă sub conducerea lui Odobescu.

[3]) Şi ne întăreşte aceasta misiva de mai jos, aflată astăzi în posesia d-lui I. Jinga din Câmpulung-Muscel. După periodicul d-lui Jinga, „Presa", a fost reprodusă de Şerban Cioculescu în *I. L. Caragiale, Opere, VII (Corespondenţa)*, 1942, pg. 567:

Frate Scureiu, Bucureşti, 7 Iulie 1881

Scrie-mi imediat: poţi să mă înlesneşti cu 60 franci pe termen de vreo patruzeci de zile? Iată pentru ce-ţi cer: sunt fără slujbă de două săptămâni şi mai bine.

I. Sima — Portret

Iată-l pe acest dascăl de altădată în caracterizarea d-lui I. G. Marinescu:

„D. Scurei, foarte vorbăreț din fire, era foarte tăcut asupra familiei lui, a trecutului și studiilor lui.

Se știe precis că a făcut gimnaziul la Cernăuți, se zice că a fost obligat să părăsească Bucovina. A fost revizor școlar în Moldova, la București, învățător în comuna Boteni-Muscel, institutor la școala primară Nr. 2 de băeți din Câmpulung și director al școalei normale de institutori din București.

Nu știu prin ce împrejurare a fost cunoscut de D. Sturza, care aprecindu-i activitatea, sufletul și cunoștințele bogate în diverse domenii, l-a trimis în Germania pentru a cunoaște organizarea învățământului normal. A stat în Germania, probabil, 6 luni și după aceea a fost numit director al școalei normale de institutori. În anul 1895 era revizor școlar în București și'n Septemvrie a fost numit director al școalei noastre.

Nu știu de unde a luat părintele Furtună informația că D. Scurei a fost senator și inspector școlar. Nimeni, din cei care l'au cunoscut, nu mi-a confirmat aceasta.

In datele statistice trimese Ministerului între anii 1896—1898 la rubrica „titlurile ce posedă", este scris numai „fost director al școalei normale de institutori din București".

L'am cunoscut și eu târziu, prin anul 1905: înalt, gras, cu o figură roșcovană și pistruiată, cu părul, mustățile și o barbă mică albă. Mergea încet, tacticos, salutând cordial.

Îi plăcea să povestească și povestea așa de plăcut, încât timpul trecea f. repede, când îl ascultai, pentrucă de vorbit nu prea te lăsa să vorbești.

Te uimea prin cunoștințele lui bogate și variate în diverse domenii. Naționalist înfocat, temele lui favorite erau suferințele fraților

---

n'am para chioară, și nu sper a intra în lucru decât peste vreo lună. Aș voi să am câteva parale să le las acasă mamii și eu să viu să răsuflu vreo săptămână la tine, că n'am ieșit din acest oraș de putregaiu moral și material de doi ani. Dacă tu, care nici tu nu ești bogat, înlesnești ar fi bine, mai rămânând pe urmă să mă și găzduiești la Câmpina.

Despre ieșirea mea de la «Timpul», care a fost silită, ți-oi povesti eu când ne-om vedea. Răspunde-mi pe dată la întrebarea financiară pe care ți-am făcut-o mai sus, la adresa:

Doamna E. Caragiale, str. Armenească 33.

Pun adresa mamii, căci poate când sosește scrisoarea eu să lipsesc de acasă.

Al tău, CARAGIALE

noştri din Transilvania, Bucovina şi Basarabia, întregirea ţării noastre, aşa ca să cuprindă pe toţi Românii; viaţa grea a săteanului, provenită din lipsa de cultură şi puţinul interes al păturei conducătoare pentru ţărănime şi'n special problema natalităţii şi a mortalităţii. Tremura de indignare, când, trecând în revistă casele de pe strada mare a oraşului nostru, găsea familii fără copii, ori cu un copil sau doi. Ai fi zis că Scurei este familist şi are cel puţin 10 copii; el nu s'a căsătorit însă din motive pe care nu le cunoaştem. Bănuesc că peregrinările lui din Bucovina, prin plaiurile Moldovei, pe la Bucureşti şi Muşcelele noastre, viaţa lui de boem, l-au împiedicat de a-şi întemeia un cămin. Iubea însă copiii cu o dragoste părintească, iubire care s'a cheltuit din plin fie în şcoala primară, fie în sfaturile pe care le da învăţatorilor, fie în grija stăruitoare, atentă, pentru elevii din şcoala normală.

La şcoala noastră a fost profesor suplinitor de germană, apoi profesor suplinitor de pedagogie. In lecţiunile pe care le făcea, nu cunoştea nici o îngrădire a programei oficiale şi trecea cu uşurinţă dela un subiect la altul, fermecând pe elevi, — care erau mulţumiţi că scapă de corsetul obişnuit al lecţiunilor seci şi rigide — şi prin frumuseţea povestirii şi prin bogăţia cunoştinţelor.

Nu cred că şcoala normală „Carol I-iu" a avut vreun profesor sau director mai iubit. Poate că disciplina din timpul cât a fost director era prea liberă şi unii elevi au profitat, spre paguba lor, de această libertate, poate că lecţunile, aşa cum sunt înţelese de programa oficială, n'au corespuns aşteptărilor, sigur este însă, că sufletul elevilor era încălzit, înălţat şi îndemnat spre apostolatul de educaţie".

Şi în urmare, se dă memoriul cunoscutului doctor Ion Nanu-Muscel, cu atât mai important cu cât răposatul medic îl ascultase ca şcolar în clasele primare, iar din 1896 i-a fost şi colaborator şi coleg lui Scurei chiar din anii directoriatului său câmpulungean:

„Numit medic şi profesor de higienă şi medicină populară la Şcoala Normală Carol I, în timpul când vechea şcoală din Bucureşti se muta la Câmpulung şi îşi inaugura deschiderea în noul şi frumosul local, care se află şi astăzi, la prezentarea mea la şcoală, am găsit ca director pe profesorul Dumitru Scurei.

Bucuria mea a fost nemărginită. Dumitru Scurei fusese primul meu profesor în clasa I-a primară, lângă el deschisesem pentru prima oară abecedarul, sub conducerea lui îngânasem şi scandasem primele silabe, citisem primele cuvinte, dela el învăţasem farmecul lecturii, farmec ce trebuia să mă încânte şi să mă captiveze o viaţă întreagă. Câte amintiri îmi răscoleşte vechea şcoală primară Nr. 1 dela Grui,

în care Scurei, abia sosit dela Boteni, unde începuse ca învăţător de Stat, îşi continua la oraş apostolatul său de dascăl incomparabil.

Am şi astăzi vie înaintea ochilor mei, imaginea tânărului adolescent bucovinean, un frumos şi rubicond blond, de o statură robustă, dar în acelaşi timp zveltă şi mlădioasă, care, ridicându-ne în braţele lui vânjoase, ne transporta, într'o clipă pe masă, sau treptele amfiteatrului din faţa băncilor, de unde trebuia să indicăm cu voce tare direcţiunea punctelor cardinale, sau să recităm şi să cântăm o poezie, sau un cântec patriotic. Şi în acest sport de îmbrăţişare şi ridicare părintească, trecea cu aceiaşi căldură şi dragoste şi copilul orăşanului şi acela al ţăranului dela Bughea, Vişoiu sau Apa Sărată.

Lecţia era o petrecere şi altera între sala de clasă, unde trebuia să păstrăm disciplina ţinutei şi curtea şcoalei, sau câmpul unde dam drumul voiciunei şi mişcătoarei noastre energii copilăreşti, căci niciodată Scurei nu ne lăsa să ne imobilizăm în clasă mai mult de o oră. In curte ne jucam şi în acelaşi timp, ne instruiam. Astfel noţiunea aritmetică de unitate, zecime, sutime, am învăţat-o şi concretizat-o în curte, jucându-ne şi rostogolind succesiv dela unul la altul o serie de mici rotiţe multicolore, care ne amuzeau peste măsură.

Şi astăzi, după atâta trecere de timp, sunt minunat de arta şi simplicitatea procedeelor, cu care Scurei căuta să ne sape în micile şi tinerele noastre creere, cunoştinţe care, pentru noi, erau realmente trauscedentale. Aşa în una din lecţiile din curte, am făcut cunoştinţă cu refracţiunea şi dispersiunea luminii, cu culorile spectrului solar, cu formaţiunea curcubeului.

Şi cât de simplă era experienţa, cât de simplu aparatul! Un pahar cu apă, expus razelor soarelui, aşezat pe o coală de hârtie albă întinsă pe masă, înaintea căreia treceam rând pe rând grupuri, grupuri. „Vedeţi, voi, ne spunea el, paharul cu apă este norul prin care trecând razele soarelui se desfac dincoace de pahar şi se întind pe coala albă de hârtie în aceste frumoase culori care sunt curcubeul".

Intorşi acasă, în orele de repauz repeta fiecare miraculoasa experienţă ce deşteptase şi extaziase curiozitatea noastră de copii şi Dumnezeu ştie numărul paharelor sparte şi dojenile suferite acasă din cauza inabilităţii şi stângăciei noastre experimentale. Tot astfel, în cultul ce avea pentru lecţiunea lucrărilor văzute şi pipăite, mi-aduc aminte cum, într'o zi, în clasă, în treacăt, ne-a făcut să ne pipăim bătăile pulsului şi cum toţi miraţi, extaziaţi, unii din noi înfricoşaţi, făceam cunoştinţă, fără să ştim nici un cuvânt de anotomie şi fiziologie, cu acest fenomen vital: pulsul, care începe cu zămislirea, con-

tinuă fără întrerupere toată viața și se sfârșește cu moartea. Scurei devenea, pentru mine, în acel moment, primul profesor care m'a învățat să pipăi pulsul pe care l-am pipăit și studiat în detalii de atâtea ori mai târziu, în cariera mea medicală. Tot astfel în orele mai rare de excursiuni pe câmp, el ne-a făcut, pentru prima oară, să culegem și să privim florile, să admirăm frumusețea și infinita varietate a culorilor, să urmărim un fluture, o insectă, o pasăre în sborul ei, făcând să nască în mintea noastră primele noțiuni de botanică, de zoologie și totdeauna mi-am adus aminte, de acest prim dascăl, în lecțiunile ascultate și în excursiunile și herborizațiunile făcute mai târziu la Universitate.

Toate aceste amintiri depărtate au rămas nesterse în memoria și inima mea.

In tot timpul vieții mele de școlar și de profesor, am auzit, am apropiat, am cunoscut mulți profesori, unii mai învățați decât alții, unii făcând parte din ilustrațiunile științei universale, mulți din ei fiind pătrunși de un profund simț pedagogic, pot afirma însă că n'am întâlnit nici unul care să fi întrecut pe Scurei în splendidele lui calități pedagogice și profesionale.

Iată cine era pentru mine directorul Școalei Normale, la sosirea mea ca medic și profesor al acestei școli, așa că se va înțelege ușor marea și nemărginita bucurie, ce am simțit când l-am întâlnit și revăzut, după atâta timp de separațiune".

Iar ca târzie viziune a *moșului-dascăl*, care a fost, ca atâți dintre „provincialii" lui trecuți în Țara liberă, și pedagogi, dar, în ascultările inimei, și părinți, lăsând mai puțin scris decât au sădit roadă belșugată în cugete, găsesc interesantă reamintirea d-lui Ion Mihalache, care l-a ucenicit în anii copilăriei și care s'a înălțat la măririle lumei pe treapta trudei dăscălești:

„Am intrat în școala normală în 1896 și am ieșit în 1901.

Până în clasa III-a, am avut director pe Dimitrie Scurei, iar de aici încolo pe Ilarion Velculescu, amândoi stinși din viață astăzi.

Pe Dimitre Scurei l-am pomenit bătrân de când l-am cunoscut: „Moșu" — așa îi ziceau băeții.

Este cel mai înțelept și mai simpatic „Moș" cu care am avut de a face în anii mei.

El îmi zicea „copilul" lui. Eu îl simt ca pe „Moșul" meu.

N'am apucat ca să-l am profesor de pedagogie, căci atunci când a venit rândul acestui obiect, în clasa IV-a și a V-a, el ieșise la pensie și-i luase locul și ca profesor și ca director, cel de-al doilea Ilarion Velculescu.

Dar am cunoscut ca școlar și elev de internat pedagogia lui practică.

Ce s'a lipit de sufletul meu, din ființa acestui pedagog bucovinean și apoi ajuns profesor de filozofie și de pedagogie — prieten din tinerețe cu Mihail Eminescu de care ne vorbea dese ori, prieten și cu Ion Creangă — era nemărginita lui iubire de elevi. Să fi fost părintele noastru, nu ar fi putut ține mai mult la noi! Venea noaptea în dormitor să vadă cum dormim, învelia pe cei desveliți, supraveghea cum își așează obiectele fiecare și studia elevii și după chipul cum dorm. Mâncarea nu era cine știe ce — dar se interesa mereu dacă ne place.

Pe mine, pe care mă apropiase dela concursul de intrare ca bursier, mă chema deseori în cancelarie ori în camera lui să mă întrebe: „ce-ați mâncat? Cum v'a plăcut?" Iar eu îi spuneam drept.

Intr'o zi ne dăduse carne cu spanac.

— Ce-ați mâncat azi?

— Carne cu... un fel de urzici; băeților nu le-a plăcut, că n'au mai mâncat.

Directorul a făcut haz.

Altă dată, în loc de ceai, „supă de chimen", elevii s'au pus în grevă și n'a sorbit-o niciunul. Pe care îi vedea că se silesc, îi ajuta și dela școală și dela el.

Eu nu-mi aduc aminte să fi cheltuit tatăl meu cu mine, în școala Normală altceva decât 20 lei, pe o vioară. Și biletul de tren de vacanță mi se dedea gratuit. Dealtfel, deaceea părăsisem și Gimnaziul, pe care l-am început la Câmpulung. Școala Normală era școala săracilor.

Dimitrie Scurei n'a scris. Și nu știu cum va fi predat. Căci în cele două clase, am ascultat lecții dela el, numai când suplinea pe alți profesori, că la toate se pricepea, mai ales la „Germană". Dar la toate lecțiile ne spunea în chip minunat povești care findeau fie la ridiculizarea relelor apucături; fie la trezirea spiritului de inițiativă; la încrederea în puteri, la stimularea la muncă. Satirele lui împotriva ușuratecilor, leneșilor, cheflilor, beților — erau gustate de sute de elevi și profesori și circulau din gură în gură cu anii.

Cu câtă indignare condamna firea ușuratecă a românului, care se zugrăvește în versuri ca acestea:

„Cine are patru boi
I-urlă capul de nevoi;
Dar eu n'am nici o pereche
Pun căciula pe-o ureche.

Uiu-iu până ce-s vin
Că dac'oi muri, mori să fiu.
Am un leu și vreau să-l beu".

Și alte de acestea.

Și anecdote despre oameni socotiți „trăsniți", dar conduși de idei inventive, de spirit creator, de idealism înalt, erau turnate pe loc, de păreau inventate pentru cazul atunci ivit. Odată, observând că unul dintre colegii mei e distrat, ca de obicei a turnat *„Povestea lui Nîrlă și Gavrilă"*, doi prieteni buni care treceau deseori peste un pârâu. Nîrlă, hai-hui n'a observat nimic, dar Gavrilă, tot reflectând la mișcarea și puterea pârâului, a făcut peste el o moară de apă cu un ferestrău, la care alerga tot satul.

Felul cum o povestea era plin de farmec și Nîrlă și Gavrilă au rămas porecla pentru cei ce se apropiau cu firea lor de aceste tipuri.

Cred și azi, cum credeam atunci și eu și alți colegi că multe din poveștile și pildele „Moșului" erau inspirații și creații proprii. Ce păcat că nu s'au cules de vr'unul din elevii săi.

Era o comoară de povești cu tâlc — și un psiholog, pe cât de adânc, pe atât de simplu și modest".

Ceeace trebue să ne oprească este sortitul acestui posedat al profesoratului de a-și împărți puterile muncii pe îndepărtări abia gândite, dar călduros întrunite până la bătrânețe spre idealul școalei românești. Este revizor temporar în Moldova și apoi, la catedră, predă la Câmpina, în București, (fiind un apropiat al lui Alexandru Odobescu), la Botenii-Muscelului, la școala primară Nr. 2 din Câmpulung, din nou la București: revizor școlar, în urmă director al școalei Normale de institutori, pe care o urmează în așezarea ei definitivă la Câmpulung.

Nedumerirea dintâi se surprinde în însăși cauza fugei lui din Cernăuți. Scurei este plecat dela școală în Octomvrie 1865.

Aurel Vasiliu (v. *Eminescu și Bucovina*, pg. 222) înaintea semnului întrebător presupune din matricolele lui Scurei, astăzi în păstrarea liceului „Aron Pumnul" din Cernăuți, că ne-am găsi în fața unui vagabondaj de boemă dramatică, d-sa apropiind după o scrisoare a bătrânului Ion G. Sbiera către Titu Maiorescu (I. E. Torouțiu, *Studii și Documente literare*, III, 1932, pg. 116) cazul încă vreo-câtorva elevi care și-au părăsit studiile urmând turneul Fany Tardini: și Eminescu după cum se știe, îi fusese coleg de clasă lui Scurei.

Se pierde însă din vedere că Eminescu fugise sau plecase dela K. K. Obergymnasium încă din preajma Floriilor 1863 — așa, cel

puțin, atestă rubrica sa (Februar-Iulie 1863): *„Im 2-ten Semester seit dem 16 April ausgeblieben"* [4]). Deci mai bine de doi ani înainte!

Îndrăsnesc să bănuesc că mobilul fugei lui Scurei a fost altul. Îl cred amestecat, participând, deci, la manifestările pan-românești mai pronunțate, plănuite, trăite și fruntașite de către elevii români dela Obergymnasium. Bătrânul, până în anii săi ultimi, profesa naționalismul exigent. Cronologia *1865*, când și Samson Bodnărescu urmărit de persecuții necruțătoare *trece Cordunul* spre a se îndrepta, cu sprijinul proprietarului Cazimir, spre Iași și peste puțin la București, este aceeași din „naționalul școlar" al lui Dimitrie Scurei, 1865, când și unul și celălalt sunt nevoiți să dispară din Bucovina, spre a scăpa de consecințe.

Școlit sub catedra lui Pumnul, lui Miron Călinescu și I. G. Sbiera, Dimitrie Scurei a putut afla după 1865, trecând în Moldova și de-acolo mai departe, condițiunile unei formări didactice libere căreia i-s'a devotat și în mulțumirea căreia a închis ochii împăcat în 1 Decemvrie 1929, de bătrânețe [5]).

Este înhumat în cimitirul câmpulungean Flămânda, în aceeași criptă cu colegul său, vrednicul de românism și de lecturi întinse, profesorul Gheorghe Șapcaliu († 1941) [6]), venit și el de tânăr, de pe alte meleaguri și identificându-se tot atât de pasionat romantismului din întâia capitală a Munteniei. Mai în sus, pe coama dealului se văd crucile poeților pașoptiști Costache Aricescu și Nicolae Rucăreanu.

Bătrânii cu care Dimitrie Scurei a fost contemporan au rămas puțini, tot mai puțini și gârbovi în orașul de sub Grui, unde existența sa se pierde în legendă. Dar tinerii normaliști ai școalei „Carol I" din Câmpulung, vechii absolvenți și profesorii instituției îi întâlnesc bustul într'o firidă de deasupra cabinetului directorului, de unde imaginea își veghează amintirea, locul datorei și tăcerea.

AUGUSTIN Z. N. POP

---

[4]) v. *anexa D* în *Amintiri despre Eminescu* ale lui T. V. Ștefanelli

[5]) *Dosar deces. Câmpulung 1929* — Act. 205.

[6]) v. Titu Maiorescu, *Insemnări zilnice*, III (1887—1891), pag. XIX și medalionul mai vechi al lui Al. Rosetti publicat în vara 1941 în „Universul literar".

SERAFICĂ

Parc'a suflat făcliile 'n livezi
O mână nevăzută de pe-aproape,
Și s'a pierdut apoi în tainice zăpezi.

Auzi? Închis în racla lacrimii de fier
Necuvântatul glas al bucuriei,
Își cată zodiacul inimii pe cer.

Cine? Un deget mut lumină scria,
Cântărind cristelor amintirii poeme
Sub stelele ce nu 'ndrăzneau a se mira.

Și totuși, este undeva un tărâm,
Cu făclii de sânge aprinse 'n destin.
Hai prieteni serafimi să coborîm.

GEORGE TODORAN

VEGHE

Trăire ultimă e'ncalendar;
În inimă mai bate albă oră:
Pentru ochii nostri vii și pentru floră
Răsădi-or, răsădi ingerii iar.

Trupul încercat din zodii cu suspinul
Își socotește'n zorii suri tăria:
Ne-apasă greu pe crestete vecia —
Mândra liniștii mireasă — și destinul.

Cerul nu cunoaște semnul minunilor,
Doar durerea e curată și întreagă.
Doamne, azi sufletul singur se roagă
Pentru fericirea deplină a orelor.

GEORGE PUTNEANU

Folklor

Poveste cu Maica Domnului

Poveste, poveste ca aceea ce este, până nu s'a povestit, nu s'a grăit.

Cine-a asculta, mândră poveste-a învăța.

Era un om mare. Cu toporu mare s'a dus la pădurea mare să taie lemnu mare, să facă biserică mare: nouă uși, nouă altare, noua sfintele pristoale.

În altarul cel mare slujea Sf. Maria cea Mare, în altarul cel mic, Sf. Maria cea Mică, în altarul de jos, Maica lui Hristos.

Ea slujea, precestuia, de-a său Fiu nimic nu știa . . .

Și a pornit Maica Domnului cetind, precestuind, părul din cap smulgând, lacrimi pe față vărsând, cu doisprezece ucenici înainte, cu doisprezece 'napoi; cu calul șburând, cu calul fulgerând. Și s'a uitat peste umărul drept și-a văzut pe Sf. Ioan Botezătorul venind.

Ea poala i-a întins, calea i-a prins:

— Sfinte Ioane, de unde vii, n'ai auzit, n'ai văzut pe Fiul meu și Dumnezeul tău?

— Maică, măicuță, de văzut, nu l-am văzut; de auzit am auzit că Domnul Hristos pământu-a pribegit; dar câinii și păgânii din urmă l-au luat, la curțile lui Pilat l-au mânat. Acolo mare muncă i-au dat: cușmă de mărăcini în cap i-au pus, cu brâu de spini l-au încins, pe cruce de părușI l-au întins.

Maica Domnului a pornit plângând, precestuind, fața drepănând, părul din cap smulgând, calul fulgerând. S'a uitat peste umărul drept și-o broască-a zărit, și broasca i-a vorbit:

— Maică, măicuță, de ce te sbați, pe cine cați?

Maica Domnului a stat și s'a uitat:

— Broască, broscuță, ma'ntrebi de ce mă sbat, pe cine caț? Un singur fiu doar am avut și pe acela l-am pierdut. Tu n'ai văzut, n'ai auzit de Fiul meu și Dumnezeul tău?

— Maică, măicuță, eu am avut doisprezece fii râioși și bolfoși. Și i-am scos într'o Marți dimineața la marginea drumului, în fața soarelui. Și-a trecut o roată forforată și mi-a turtit unsprezece deodată. Și mi-a rămas numai unul grăbanos și-mi părea că nu este odată. Și mi-a rămas numai unul grăbanos și-mi părea că nu este altul mai frumos. Și eu pe unde-am umblat, de Domnul Hristos am aflat și la munca lui m'am uitat, cum cânii și păgânii l-au prins, pe cruce l-au întins, l-au pironit și l-au batjocorit?

— Broască, broscuță, departe-acestea s'au întâmplat?

— La curtea lui Pilat.

— Broască, broscuță, unde-i muri, câmpu-a 'nflori. Ca surcica să te usuci, dar să nu strici. Izvor cu apă vie fără fine să nu fie. Oamenii să beie și laudă lui Dumnezeu să deie.

Și-a pornit Maica Domnului plângând, calul fulgerând, peste dealuri privind. Și-avăzut pe Domnul Hristos venind cu patruzeci de ucenici înainte și patruzeci în urmă.

Ea poala i-a întins, calea i-a prins.

— Fiul meu, dragul meu, pentru cine te dai chinului, necazului?

— Maică, măiculița mea, nici pentru tine, nici pentru mine, dar pentru-acest iad înecat în păcat: dacă se lua, nu se cununa; dacă se făcea, nu se boteza; dacă făta, vaca nu căta de vițel, nici oaia de miel.

Și Domnul Hristos, un vițel a luat, peste casă l-a aruncat. Și vițelul după vacă și vaca după vițel. Și-un miel a luat, peste casă l-a aruncat. Și mielul după oaie și oaia după miel. Și-un copil a luat, peste casă l-a aruncat. Halera de femeie a fugit tupiliș, copilul în poală l-a prins, la țâță l-a strâns.

Maicei Domnului bine nu i-a picat, din gură așa a cuvântat:

— Haleră de femeie ce-mi ești, până la trei ani să nu-ți pice copilul din poală, cu mâna să-l hrănești din oală!

Și-a luat-o Domnul Hristos pe Maică-sa de mâna dreapta, a dus-o pe cărarea dreaptă, la uși deschise, la lumini aprinse, la mese întinse, la pahare pline, la vorbe blajine.

Maicei Domnului i-a plăcut ce Hristos a făcut, l-a plăcut, s'a bucurat, dar iată că și Iuda a picat:

— Doamne, hai și mi-i purta și pe mine prin raiu.

Domnul Hristos l-a luat pe Iuda de mâna stângă, l-a purtat pe cărări strâmbe, l-a dus la uși închise, la lumini stânse, la mese prăvălite, la bucate 'mputite, la vorbe răstite.

Iudei bine nu i-a venit, dar a 'nghițit:

— Hai Doamne, de ți-oiu arăta și eu ceva!

Și Iuda l-a dus pe Domul Hristos la scrânciob:

— Sui, Doamne și te-i da!

Sui, Iudă și mi-i arăta!

Iuda s'a suit și se huțâna:

— Așa, Doamne, așa!

— Hristos a'nviat, Hristos a'nviat.

Iuda s'a cutremurat, Iuda'n iad s'a răsturnat, și i-a crescut în fier pe spate, trei arșini și jumătate.

— Doamne, mare e puterea ta, oare mult aici oiu sta?

— Până'n veci și pururea!

— Cu cine, Doamne?

— C'un lucru rău, un frate-al tău!

— Și mai cu cine?

— Cu cel ce se'mbată în ziua de Paști și cântă și face huiet și se bate. Și cu cel ce vede vita sub gardul lui și-o fugărește cu bulgări și-o amuță cu cânii.

Și-asta e povestea, de să-i meargă vestea.

(Comunicată de Petrea Rusnac din com. Mălinești, jud. Hotin. Săteanul are 58 de ani a fost sergent în armata țaristă, e invalid de război și a fost primar la noi).

P. JITARIU

Pe urmele vremii

Societatea pentru cultură și-a ținut anuala adunare generală, la care comitetul a fost remaniat, conform statutelor. Noul comitet are următoarea formație: președinte: *Dr. M. Haeman*, fost rector al Universității din Cernăuți, vicepreședinți: *Const. Loghin* profesor și *Dr. Orest Bucevschi*, decanul facultății de teologie, membri: *Cornel Tarnavschi* profesor, *Dr. Ilie Câmpan*, profesor la politehnica „Gh. Asachi", *Claudiu Usatiuc*, profesor, *Dragoș Vitencu*, avocat, *Milan Pavel Șesan*, profesor la facultatea de teologie, *Dr. Ilie Mandiuc*, profesor, *Ilie Sava*, inginer, *Procopie Jitariu*, profesor, *Artemie Gaina*, inginer, *Dr. Octavian Scalat*, avocat, *Aurelian Bunileanu*, funcționar de bancă, *Dr. Ștefan Piersic*, medic veterinar, *Fil. Dobos*, profesor și *Vasile Olinici*, inspector școlar.

Reabilitarea slavismului pe care o încearcă în numărul pe Ianuarie al Revistei Fundațiilor Regale, d-l prof. univ. P. P. Panaitescu, cu erudiția ce-i stă la dispoziție, căutând a înlătura axioma adoptată unanim de istoriografia și știința noastră literară că influența slavă a fost o piedică în desvoltarea culturii românești, credem că nu a reușit.

Ideea fundamentală de la care pornește d-l Panaitescu este că *nu slavismul a influențat formele noastre de viață, ci aceste forme de viață, patriarhale, agricole, etc. au găsit în cultura slavo-bizantină un u-*

coperis potrivit. Si apoi sa nu uitam că slavismul ne-a dat ortodoxia, care stă la baza intregii noastre vieți morale și intelectuale. Deci, pentru noi, slavismul a fost o binefacere.

Dacă ortodoxia noastră a fost slavă, sau numai copleșită de slavism într'un punct al istoriei noastre, nu ne incumetăm a discuta. Știm doar atât: că există suficiente dovezi în istorie, că am fost creștini înaintea slavilor.

Încât de-a cauza și efectul: că slavismul a fost un rezultat al condițiunilor noastre de viață sau invers, că aceste condițiuni au fost determinate de influența slavă, nu duce la nici o concluzie. Cert este că am avut în trecutul nostru cultural o influență slavă. Evident este că această influență nu ar fi fost posibilă fără o interferență sau măcar o vecinătate slavă, care amândouă au existat și iarăși în mod evident această comunitate în spațiu cuprinde intrinsec contingențe politice. În aceste împrejurări e posibilă, — în ceea ce privește complexul de cauze, — o demarcație între politic și spiritual?

Și oare spiritualul nu ar fi fost complet aservit politicului, dacă altă fatalitate a istoriei, năvala turcă, n'ar fi stăvilit desvoltarea politică a slavilor? Din acest punct de vedere, — care poate părea paradoxal, — Turcii au slujit păstrării ființei noastre etnice în marea slavă.

Dar, fără prea multe speculații argumentare, realitățile ne vor dovedi că vechea axioma, a pernicioz'tății slave, rămâne în picioare. Oare Maghiarii, asiatici și barbari, nu au avut la început condițiuni de viață mai primitive decât ale Românilor? Și totuși au reușit să fie primiți în comunitatea spirituală europeană înaintea noastră, — tocmai pentrucă nu au fost atinși de slavismul grecesc și disolvant decât tangențial. Dar chiar în interiorul realităților românești vom constata condițiuni de viață ale poporului variate: ele rămân cât sînt mai primitive, în sensul rău al acestui cuvânt, cu cât ne învecinăm mai aproape cu Slavii.

A atribui influenței slave o spiritualitate superioară, de care ne-a îndepărtat materialismul secolului burghez este arbitrar. În întreaga Europa mentalitatea punea accentul pe spiritual, înainte de epoca materialistă, — care numai la un popor slav, Rușii, a putut reuși să ia formele așa de concret accentuate pe care le cunoaștem.

De aceea încercarea d-lui prof. Panaitescu apare ca un interesant joc al erudiției și nimic mai mult.

*

De la stil la modă. — Găsim, în publicistica periodică contemporană, verdicte categorice condamnatoare, a căror argumentare se rezumă cu ifose și cu suficiență la *„scrie ca pe vremea lui Cosbuc"*, *„versuri stil Alecsandri"*, *„sămănătorism"* și la alte câteva clișee de aceiaș rezistență, care toate vizează neconformismul scrisului la un anumit stil, ce se vrea al epocei. Nu vom discuta dacă epoca noastră a reușit să creeze în literatura românească un stil al ei (cine s'ar încumeta să-l definească?) și vom presupune, darmic, existența lui.

Exclude această existență coexistența altor stiluri, mai vechi sau contemporane? A reușit, în arhitectură de pildă, stilul gotic sau oricare altul, să izgonească definitiv pe predecesorii lui? Câte capodopere arhitecturale, aparținând unor stiluri mai vechi, au fost create, la secole după ce alte și noi stiluri și-au căpătat drept de cetățenie în republica acestei discipline artistice? E adevărat că *stilul*, în clipa apariției lui sau scurt după aceea, poate face *modă*. Dar să rezumăm stilul, care se presupune a fi creație, la efemerul modei ar însemna să bacatelizam creația frumosului.

Frumosul rămâne frumos, indiferent de epocă. A-l judeca după sistemul metric convențional al modei e o degradare pe care nu înțelegem de ce ar merita-o.

Indecența lui *„pe vremea mea"* proferat de babornițe ipocrit pocăite de vârstă se situează pe plan etic și esestic alături de

impertinența fățângăilor, cari socot că creează stiluri, atunci când abia reușesc să propage mode. Ce mică e distanța spirituală de la babe la tânci!

*

Între scripcă și iepure există acea apropiere organică pe care gura norodului românesc a spus-o într'o binecunoscuta zicală. Printre foarte puținii Români cari nu cunosc zicala, pare a fi și un domn V. Spiridonică care, recenzând un volum al poetului basarabean V. Coban, a reușit să strecoare în „Tribuna" brașoveană următoarele rânduri:

„...în timp ce Ardealul, chinuitul nostru Ardeal, este prada unor barbarii de dincolo de istorie, în timp ce întreaga lui literatură e oglinda unei realități, în Basarabia și Bucovina se scriu niște cărți și reviste, care nu ne fac cinste și ne otrăvesc sufletele".

Nu știu cine o fi d-l Spiridonică, — acest nume predestinat de târgovnic, — dar, după scris, e categoric irresponzabil. A amesteca durerea unei provincii, care este durere a întregului neam, în aprecierea unui volum de versuri ce nu-ți plac, — pentru a batiocori alte provincii cari au sângerat și cunosc ce e durerea, mai mult, desigur, decât o cunoaște acest Spiridonică din fermecătorul târg al Brașovului, — este, pur și simplu demență chiar dacă această demență e consecința unei uri, împotriva atitudinii cinstit și *intransigent* autohtone și românești, ce caracterizează în clipa de față publicitatea bucovineana și basarabeana.

Cu dementii nu se discută, dar cine îi surprinde e dator să-i arate lumii.

D. V.

Cărți și reviste

Al. Procopovici: *Die Rumänenfrage.* — Universitatea clujană de la Sibiu ne trimite al treilea volum din colecția „Bibliotheca rerum Transilvaniae", în care d-l prof. univ. Al. Procopovici, susține cu argumente și dovezi noi continuitatea neamului românesc în Dacia și latinitatea noastră. O serie de mărturii alese exclusiv din scrisul cronicarilor bizantini și ale umaniștilor din Apus sânt noile atestate prezentate de autor pentru susținerea acestor vechi adevăruri.

Cu lux de amănunte se combate gogorita „legendei lui Laslău-Craiul" adoptată de istoriografia maghiara și inventată tot pe teritoriu maghiar, după care Românii ar fi... urmași de hoți veneției primiți în dar de la papă de către acest imaginar Laslău-Craiu, ca să lupte împotriva tatarilor.

Într'un capitol deosebit, filologul Al. Procopovici mânuiește cu erudiția-i cunoscută noile cercetări în domeniul filologiei, toate categorice în favoarea latinității noastre primare și a continuității noastre teritoriale.

Sfârșitul cărții șarjează hâios și totuși universitar injuraturile și calomniile științifice ale lui L. Galdi și L. Makkai.

În aceeaș colecție se anunță că au mai apărut: S. Dragomir: La Transsylvanie avant et après l'arbitrage de Vienne, și Dr. Petru Râmneanțu: Die Abstammung der Tschangos, — desigur și acestea prețioase contribuții la spulberarea ofensivei de mincinoși științifice maghiare. — careia Universitatea clujană îi opune dârz rezistența adevărului.

*

Sebastian Popovici: *Vatafui Neculai*, roman. — Teza „Vatafului Neculai" e frumoasă: străduința, mai mult decât cinstită, a unei slugi boerești, de a scăpa, de la o peire inconștient voită, familia și casa stăpânilor săi. Subiectul plămădit pe această teză nu prezintă prea mare interes; e un subiect oarecare, ce dă prilej poetului Sebastian Popovici să-și valorifice în proza neastâmpărul căutării de prețioase mărunțișuri verbale cu care ne-a obișnuit în granul versurilor sale. Și dacă în versuri

carările mai înguste nu pot îngădui realizări pe toate planurile, proza, mai generoasă, găseşte loc şi pentru înfăţişarea specificului regional, în speţa moldovenesc, pe care Sebastian Popovici reuşeşte să ni-l ofere, cu ajutorul aceloraş bine mânuite mijloace lexicale.

Impresia noastră subiectivă este că aceasta a fost intenţia romanului „Vataful Neculai" şi nu alta, — intenţie care după cetirea cărţii, se vede a fi metamorfozată în rezultat, cu toate sporadicele stridenţe de termeni abstracţi, nepotriviţi cu atmosfera şi mediul în care se mişcă eroii.

Deocrea debutul de romancier al poetului Sebastian Popovici se anunţă deschizător de drumuri pentru el.

D. V.

*

N. Tcaciuc-Albu: *Făt-Frumos în frac.* Colecţia Societăţii scriitorilor bucovineni 1944.

D-l N. Tcaciuc-Albu ne-a dat lucrări interesante în domenii variate: în domeniul comparatist, monografiile despre Eminescu în raport cu Lenau, Schiller etc.; în teatru, o comedie izbutită: „Matematici superioare", în versuri, traduceri frumoase din poezia chineză.

Vom insista acum asupra talentului de povestitor al d-lui Tcaciuc-Albu, aşa cum reiese din volumaşul elegant „Făt-Frumos în frac". Cele mai principale povestiri ale volumului sunt cele patru dela început: *Făt-Frumos în frac, Norocul lui Gavril, Ucenicul de tâlhărie şi Boţul de aur,* care se caracterizează prin tranziţia dela real la fantastic. De exemplu, *Făt-Frumos în frac* are o parte, şi poate cea mai interesantă, cu caracter realist, atunci când zugrăveşte viaţa socială a Cernăuţilor de dinainte de războiul din 1914—1918, în legătură cu baronul Molniteanu şi mai ales cu duelul pe care-l are cu fiul său adoptiv, Făt-Frumos în frac. Duelul, un epizod cu totul secundar, poate că este prea amplu zugrăvit, dar destul de viu şi interesant pentru redarea epocei. De asemenea, este cu totul nouă în literatura noastră tendinţa de a localiza lucrurile fantastice ale basmului, aşa cum face d-l T. Albu în toate basmele acestui volum.

Armonia dintre fantastic şi localizarea realistă se vădeşte şi mai bine în povestea „Norocul lui Gavril", unde viaţa rustică a satului de pe malul Siretului este redată cu multă veracitate, iar personagiul fantastic, regele peştilor, este plastic zugrăvit.

Cea mai frumoasă poveste a volumului este de sigur *Boţul de aur,* a cărei acţiune se petrece tot pe malul Siretului, dar cu o puternică notă de idealism simbolic, care dă povestirii puternice rezonanţe sugestive. Flăcăul Mitruţ, îndrăgostit de o zână, de care este menit să rămână mereu departe ca şi de aurul pe care ea i-l dăruieşte, personifică pe omul care mereu urmăreşte un ideal intangibil. Iar dacă Mitruţ nu va ajunge niciodată să aibă acel „bulgăre de aur, rotund şi mare" ca un baston de toamnă", care reprezintă însuşi idealul omenesc, şi dacă el ştie să renunţe la acest ideal, înseamnă că Mitruţ e un înţelept care ştie că îndeplinirea idealurilor poate să fie, mai totdeauna, fatală oamenilor.

Restul volumului cuprinde câteva schiţe şi amintiri; dar primele patru povesti îi dau dreptul d-lui N. Tcaciuc-Albu să fie pus în rândul celor mai autentici povestitori cu sărt ai Bucovinei, alături de un Iraclie Porumbescu, Em. Grigoroviţa, etc.

Aurel Vasiliu

*

Leonida Bodnărescu: *Câteva datini de Crăciun şi Anul Nou la Români.* Cernăuţi, 1943.

In „Câteva datini de Crăciun şi Anul Nou la Români", d-l Leonida Bodnărescu aduce contribuţii la cunoaşterea de datini a poporului român, descriind felul în care ele se desfăşoară cu ocazia sărbătorilor de iarnă. Ori câte descrieri avem până acum în această privinţă cele venite în plus nu ieneză cu nimic antecedentele, căci amănunte de diferenţiere se găsesc peste tot. Lucrul ce-ar trebui, însă, să se facă, odată cu publicarea lor, este menţionarea localităţii unde se practică, căci culese din diverse părţi şi încheiate laolaltă, nu dau o icoană

fidelă a obiceiurilor străbune, ci, dimpotrivă, le încurcă, neputându-se urmări ariile de răspândire a motivelor.

Ştiindu-se că datinile supravieţuiesc până şi limbii unei naţii şi că pe baza lor se pot face deducţii de natură istorică importanţa localizării e clară. De aceea n'ar fi stricat ca d-l Leonida Bodnărescu să treacă în lucrare şi amănuntele menţionate, pentruca în Bucovina sunt mai multe pături de populaţie românească şi mulţi străini conlocuitori. Venirea unora în contact cu ceilalţi, a avut cu siguranţă, ca urmare şi un schimb de datini, care n'au înlocuit pe cele proprii, ci s'au altoit pe ele, aşa în cât suprapunerile acestea ar fi interesante de urmărit şi de separat de suporturile lor băştinaşe.

Aceasta, ca o simplă subliniere.

In rolo broşura d-lui Leonida Bodnarescu, e o lucrare merituorie, scrisă cu inimă şi cu dragoste pentru tot ce-i românesc.

*

Aurel Vasiliu, *Intelectualismul lui Eminescu, Cernăuţi, 1944.* — Eminescu a ajuns să fie subiect de discuţii inepuizabile. Despre Eminescu omul, ziaristul şi poetul s'au scris, până acum, lucrări ce întrec cu mult opera proprie. Judecat de cercetători veniţi din epoci şi categorii diverse, poetul dela Ipoteşti a oferit, nu odată, prilej de interesante controverse. Aceste au fost determinate, în majoritatea lor, atât de biografie, cât şi de manuscrisele rămase dela dânsul, care nu s'au lăsat interpretate în sens unitar.

Viaţa lui Eminescu are şi astăzi sincope, iar manuscrisele conţin atâtea variante şi corecturi marginale, încât e dificil ca cineva mai puţin versat cu ele, să-şi dea seama care-i redacţia ultimă a poetului. In plus scrisul măruntu, cu litere aproape uniforme şi puţin distincte, a îngreuiat lectura lor, dând posibilitatea să fie copiate diferit. De aici întreaga nepotrivire a ediţiilor, de aici toata ţesătura de articole ce-au votat pro şi contra vreunei formule şi de aici lipsa unei ediţii critice serioase care să pună în punct, definitiv, problema operei eminesciene.

Dar dacă neînţelegerile enumerate au avut ca substrat chestiuni legate de lipsa unor precizări edificatoare, au fost, în schimb, şi altele ce-au rezultat, fie dintr'o obtuzitate de judecată, sau dintr'o resfrângere a operei poetului prin prizma unei anumite epoci, sau dintr'o generalizare prea superficială a operei şi a omului. Una din problemele din ultima categorie o formează şi intelectualismul lui Eminescu. In privinţa lui, ar fi de subliniat că cei ce s'au ocupat de marele poet şi de formarea sa intelectuală au fost de acord asupra intelectualismului lui Eminescu, găsindu-i calităţi distinse şi de marcă. Paralel însă cu această părere şi-a făcut loc şi una contrară, care susţine că Eminescu a fost semidoct. Ea a pornit dela Anghel Demetrescu, trecând apoi la d. G. Călinescu şi D. I. Suchianu.

In studiul D-Sale „Intelectualismul lui Eminescu", d. Aurel Vasiliu combate erorile în care persistă acest triptic înfiamant, susţinând, în mod documentat, teza adversă. După D-Sa, Eminescu a fost dotat cu puternică inteligenţă, memorie, fantezie şi sensibilitate, lucru ce se poate constata din întreaga lui activitate. Calităţile acestea au avut valenţe ridicate şi uniforme, aşa că poetul nu s'a manifestat în altă direcţie, decât în cele cunoscute. Prevalenţa uneia din ele l-ar fi putut abate dela drumul parcurs spre domenii noi, scăzându-i cele existente. Nu s'a întâmplat însă aşa, căci dânsele au colaborat în măsura egală fiecare, conturând personalitatea poetului în toată perfecţiunea ei.

Raportând cele afirmate asupra operei lui Eminescu, d. Aurel Vasiliu aduce, exemplificări convingatoare, dovedind şi de astă dată, aceeaşi competinţă ca şi în studiile eminescene de până acum. Datorită ei, nu se sfieşte să răstoarne aprecierile multora dintre comentatorii de ieri şi de azi ai lui Eminescu, aşezându-l pe poet în lumina adevărului pur, acolo de unde trebuie eliminate

nate toate uscăturile care s'au strâns cu vremea peste dânsul, umbrindu-i pe nedrept genialitatea.

T. C.

*

Luceafărul sibian şi-a mutat gospodăria la Braşov. In „Luceafărul" apar adese poezii frumoase. Din numărul pe Martie 1944, alegem *„Tristă graniţă bolnavă"* de *Grigore Popa*, care începe aşa:

„Tristă graniţă bolnavă,
Fără cântec, fără slavă,
Cine te-a ales să fii
Vamă de gânduri pustii"?

precum şi o foarte sensitivă *„Inviere"* iscălită *Zorica Laţcu.*

*

Ramurile publică în caietul pe Ianuarie-Februarie un articol sintetic de d-l *Ilie Drăgoescu*, intitulat *„Extremism literar"*. Pornind de la ambiguitatea termenului „modernism" în scris, d-l Drăgoescu trece peste accepţiunea nobilă a cuvântului pe care o defineşte *„inoirea izvoarelor de inspiraţie şi a mijloacelor de expresie"* şi se opreşte la al doilea conţinut al lui: *„ambiţia de sincronizare de esenţă cataveciană"*, cu producţia artistică din alte părţi ale lumii, care a pricinuit totdeauna infuzii streine. In istoria literară românească cele două „modernisme" au stat mereu pe baricade opuse. Deoparte *„Dacia literară"*, *„România literară"*, *„Junimea"*, *„Vatra"*, *„Sămănătorul"* (în timpurile mai noi *„Gândirea"*, adăogîm noi) şi de cealaltă *latinismul, italienismul lui Heliade*, *„Contemporanul"*, *„Literatorul"* *„Viaţa nouă"* şi recent *anarhia estetizantă.* Oricine poate cântări roadele deoparte şi de cealaltă.

In momentul de faţa modernismul sincronizant predomină scrisul nostru şi de aici explicaţia că literatura autohtonă (ca limbă, dar nu ca spirit) nu găseşte priza la lectori, cari prefera traducerile.

Acestea sânt interesantele concluzii la care ajunge articolul menţionat, după o succintă dar judicioasă prezentare a faptelor.

*

Gând prahovean e o revistă de serioase preocupări intelectuale, care apare la Ploieşti într'o ţinută grafică fără cusur. Tocmai de aceia n'ar trebui să-şi strice paginile cu versuri ca *„Rendez-vous în şi minor"* de *N. Veronescu* în care toate rândurile sânt de factura următorului:

„într'o noapte imensă cu o hemoragie . . ."

Alături de studiile temeinice din revistă şi de celelalte colaborări onorabile, acest gen de „poezie" de laborator filo-aiuristic îşi evidenţiază şi mai puternic deficienţele.

D. V.

Primite la redacţie

Al. Procopovici: *Die Rumänenfrage*, rerum Transsilvaniae, Sibiu 1944.

Mel. Livadă: *Lucian Blaga*, Sibiu 1944.

Dr. E. Costea: *Amintiri*, Cernăuţi 1944, Tip. „Mitropolitul Silvestru".

Anuarul liceului „Aron Pumnul", Cernăuţi pe anul 1942—43.

Reviste: *Viaţa ilustrată* (Martie 1944), *Ramuri* (Ian.—Febr. 1944), *Revista „Elena Doamna"* (Nr. 2, 1943—44), *Cele trei Crişuri* (Ian.—Febr. 1944), *Tineretul învăţătoresc* (Ian. 1944), *Viaţa universitară* (Nr. 4, 1944), *Renaşterea* (Ianuarie 1944), *Crăişorul munţilor* (caetul III, 1944), *Gândirea* (Februarie 1944), *Gând prahovean* Ian.—Febr. 1944), *Credinţa* (Februarie—Martie 1944), *Bucovina forestieră* (Iulie—Decemvrie 1943), *Păunaşul codrilor* (Ian.—Febr. 1944), *Hunedoara noastră* (Ianuarie 1944), *Gând şi slovă oltenească* (Martie 1944), *Cetatea Moldovei* (Martie 1944), *Solidaritatea* (Ian.—Martie 1944), *Transilvania* (Februarie 1944), *Făt-Frumos* (Ian.—Febr. 1944), *Basarabia literară* (Martie 1944), *Bucovina literară* (Martie 1944), *Luminătorul* (Febr.—Martie 1944), *Luceafărul* (Martie 1944), *Convorbiri literare* (Martie 1944), *Dacia redivivă* (Ianuarie 1944).

Ziare: *„Cetatea Hotinului"*, Hotin, *„Dacia"*, Timişoara, *„Ţara"*, Sibiu, *„Rampa"*, Bucureşti, *„Bacăul"*, Bacău, *„Gorjanul"*, Tg.-Jiu, *„Basarabia"*, Chişinău, *„Acţiunea"*, Bucureşti, *„Moldova"*, Iaşi, *„Deşteptarea"*, Cernăuţi, *„Raza"*, Chişinău, *„Gazeta Transilvaniei"*, Braşov, *„Imparţialul"*, Ploeşti, *„Tribuna Ardealului"*, Cluj, *„Foaia Poporului"*, Sibiu, *„Popasuri"*, Câmpulungul-Moldovenesc, *„Deţunata"*, Alba-Iulia, *„Glasul Nistrului"*, Odesa.

* * *

Opiniile exprimate în articolele şi recenziile publicate în revistă nu angajează redacţia, ci numai pe autorii respectivi.

* * *

Numărul viitor al „Revistei Bucovinei" va fi închinat lui Dimitrie Petrino.

* * *

Vignetele: Ion Cârdei.

D-nii colaboratori şi abonaţi sânt rugaţi să îndrepte corespondenţa lor pe adresa noastră *provizorie* care este: Dragoş Vitencu, Buziaş—Băi, str. Mărăşeşti Nr. 9, jud. Timiş Torontal.

TIPOGRAFIA „MITROPOLITUL SILVESTRU", PIAȚA UNIRII Nr. 3

Prețul 100 Lei